

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Martina Daduová

Meziválečná rekodifikace jako inspirační zdroj nového dědického práva

Diplomová práce

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Meziválečná rekodifikace jako inspirační zdroj nového dědického práva“ vypracovala samostatně a citovala všechny použité zdroje.

Ve Šternberku dne 19. 1. 2015

Martina Daduová

Poděkování

Děkuji za pomoc při psaní diplomové práce, za cenné rady a trpělivost svému vedoucímu práce, JUDr. Mgr. Ondřeji Horákovi, Ph.D.

OBSAH

Seznam použitých zkratek	6
Úvod	7
1. Inspirační zdroje nového občanského zákoníku.....	8
1.1. Inspirační zdroje úpravy dědického práva	10
2. Meziválečná rekonstrukce	13
3. Srovnání jednotlivých institutů	15
3.1. Právo na pozůstalost	15
3.1.1. Dědická nezpůsobilost.....	16
3.1.2. Zřeknutí se dědictví	17
3.2. Posloupnost na základě posledního pořízení	18
3.2.1. Poslední pořízení	18
3.2.2. Dědická smlouva	21
3.3. Náhradnictví a svěřenské nástupnictví.....	22
3.4. Odkazy	23
3.4.1. Druhy odkazů	24
3.4.2. Nabytí odkazu.....	25
3.5. Vedlejší ustanovení, změna a zrušení posledního pořízení	26
3.5.1. Vedlejší ustanovení	26
3.5.2. Změna a zrušení.....	27
3.6. Posloupnost na základě zákona.....	28
3.7. Povinný díl.....	31
3.7.1. Nepominutelný dědic.....	31
3.7.2. Povinný díl a jeho výpočet	32
3.7.3. Započtení na povinný díl	32
3.7.4. Vydědění.....	33
3.8. Započtení na dědický podíl.....	34
3.9. Právo na zaopatření.....	34
3.9.1. Právo pozůstalého manžela na zaopatření	35
3.10. Přejedání pozůstalosti na dědice	36
3.10.1. Soupis pozůstalosti	36
3.10.2. Správa pozůstalosti	37
3.10.3. Úschova pozůstalosti	37
3.10.4. Potvrzení dědictví a rozdělení pozůstalosti	38

3.10.5. Dluhy postihující dědice.....	38
3.11. Zcizení dědictví.....	39
3.12. Praktické příklady srovnávání.....	40
3.13. Shrnutí.....	43
4. Exkurz do právní úpravy povinného dílu.....	45
4.1. Jak má být povinný díl zůstaven.....	45
4.2. Výpočet povinného dílu.....	45
4.3. Vydědění.....	46
4.4. Ochrana nepominutelného dědice.....	48
4.5. Započtení na povinný díl a dědický podíl.....	48
4.6. Shrnutí.....	51
Závěr.....	53
Bibliografie.....	55
Abstrakt a klíčová slova / Abstract and key words	58
Příloha.....	59

Seznam použitých zkratek

ABGB	Císařský patent č. 946/ 1811 Sb. z. s., obecný občanský zákoník.
BGB	Zákon č. 195/ 1896, RGB1, německý občanský zákoník.
OZ 1950	Zákon č. 141/ 1950 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.
OZ 1964	Zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.
NOZ	Zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník.
VN	Tisk 425. Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník.
ZGB	Zákon č. 191/ 1907, švýcarský občanský zákoník.

Úvod

Diplomová práce se věnuje vztahu meziválečné a nové rekonstrukce občanského práva. Cílem je srovnat právní úpravu dědického práva v osnově vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 s právní úpravou dědického práva v občanském zákoníku z roku 2012 a vyhodnotit, do jaké míry se jeho autoři nechali meziválečnou rekonstrukcí inspirovat.

První kapitola se zabývá pojmem inspiračního zdroje a podává základní přehled inspiračních zdrojů nového občanského zákoníku, zejména pak úpravy dědického práva.

V druhé kapitole je představena meziválečná rekonstrukce občanského práva. Byly využity zejména publikace Jana Kuklíka a Ladislava Vojáčka. Vedle nich také rozsáhlý komentář k obecnému občanskému zákoníku od Františka Roučka a Jaromíra Sedláčka.

Hlavní kapitolou diplomové práce je třetí kapitola, která se věnuje srovnání ustanovení meziválečného vládního návrhu a nového občanského zákoníku. Kromě vlastní právní úpravy se vychází z důvodových zpráv k nim a komentáře k novému občanskému zákoníku nakladatelství Wolters Kluwer. Kapitola je rozdělena do podkapitol podle jednotlivých institutů dědického práva, jejichž seřazení odpovídá systematické vládního návrhu z roku 1937. Každou podkapitolu práce uzavírá přehledová tabulka s počty ustanovení nového občanského zákoníku, která jsou zcela či částečně shodná s ustanoveními vládního návrhu. Na závěr této kapitoly je uvedeno několik příkladů, jakým způsobem byla jednotlivá ustanovení o institutech dědického práva srovnávána, a dále závěrečná přehledová tabulka o všech obsahově shodných ustanovení nového občanského zákoníku s vládním návrhem (včetně grafického znázornění).

Čtvrtá kapitola se věnuje vybranému institutu dědického práva, a to institutu povinného dílu. Práce v této kapitole podrobněji zpracovává problematiku povinného dílu s ohledem na to, v čem se inspirovala právní úprava v novém občanském zákoníku vládním návrhem z roku 1937. Práce se snaží také zhodnotit, v případě, kdy se od sebe právní předpisy liší, kterou z úprav lze považovat za vhodnější. Kromě důvodových zpráv byla využita soudobá i dobová odborná literatura, zejména publikace Emila Svobody a Jana Krčmáře, kteří se podíleli na meziválečné rekonstrukci.

K práci je připojena srovnávací tabulka paragrafů vládního návrhu z roku 1937 a jim odpovídajících ustanovení nového občanského zákoníku.

1. Inspirační zdroje nového občanského zákoníku

Při tvorbě nového občanského zákoníku bylo užito hned několik inspiračních zdrojů. Otázkou zůstává, co se dá považovat za tzv. inspirační zdroj. Pod tímto pojmem lze rozumět určitý vzor, ideový zdroj, ze kterého autoři nového občanského zákoníku vycházeli, a ve kterém hledali inspiraci při řešení problematických situací. Jsou to určité zdroje, u kterých se inspirovali jak při stanovování obsahu jednotlivých ustanovení občanského zákoníku, tak například i při řešení systematického uspořádání kodexu. Každá rekodifikace práva potřebuje určitý vzor, resp. zdroj, kterým se může inspirovat. Zvláště pak tak velká rekodifikace jakou je rekodifikace občanského práva, potřebuje nikoli jen jeden, ale mnoho inspiračních zdrojů, ze kterých může vycházet a inspirovat se tak, aby se podařilo vytvořit občanský zákoník vyspělý a moderní, přehledný a také srozumitelný pro každého.

Je známo, že hlavním inspiračním zdrojem rekodifikace je osnova vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Vládní návrh sleduje modernizační revizi rakouského občanského práva (ABGB) spolu s novějšími evropskými zákoníky, například německým nebo švýcarským. Jedná se tak o návrh myšlenkově soudržný, koncepčně navazující na tradice střeoevropského právního myšlení.¹ Samozřejmě vyvstalo mnoho kritik poukazujících na to, že inspirovat se takovým „starým“ právem není nejlepším řešením. Není však sporu o tom, že mnoho velkých a moderních kodifikací se inspirovalo právě starším právem. Takovým příkladem je italská kodifikace inspirovaná se v Code civil, portugalský zákoník inspirovaný německým BGB nebo litevský zákoník, který se navrácí ke svému předválečnému vzoru, jenž se inspiroval švýcarským ZGB.² Z těchto uvedených příkladů vyplývá, že inspirace starším právem není vždy špatným řešením, ba naopak může být často přínosem. Starší kodifikace jako bylo rakouské ABGB, německé BGB či švýcarské ZGB jsou tak vyspělými a nadčasovými, že mohou být vhodným zdrojem inspirace při tvorbě nových kodifikací. Samozřejmě je vždy potřebné přihlídnout i k novějším kodifikacím a potřebám moderní společnosti.

Důvodů, proč byl hlavním inspiračním zdrojem nového občanského práva zrovna vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, je několik. Nový občanský zákoník měl být zejména pojat diskontinuitně vůči myšlenkovému světu socialistických kodifikací z let 1950 a 1964.³ Proto bylo nutné navrátit se před socialistické období, tj. do doby meziválečného

¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 47.

² ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 632.

³ Týž. Noblesa civilistické tradice a postmoderní přístupy k občanskému právu. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 8, s. 413.

Československa. Dalším důvodem je i vyspělost tohoto vládního návrhu, který v mnoha případech přejímal ustanovení nadčasového ABGB, jak je uvedeno výše.

Vládní návrh z roku 1937 však není jediným starším právem, které bylo inspirací při tvorbě nového občanského zákoníku. V novém kodexu se přihlíží i k důležitým zásadám římského práva, které je považováno za základ evropské právní kultury. Inspirace římským právem může být viděna například u institutu darování pro případ smrti (*mortis causa donatio*), odkazu (*legatum*) či výprosy (*precarium*).⁴ Vliv římského práva je však až na výjimky zprostředkovaný vládním návrhem z roku 1937, který byl tradicí římského práva prostřednictvím ABGB též ovlivněn. Lze zmínit například prof. Jana Vážného, který prohlašuje, že vládní návrh z roku 1937 tvoří součást vývoje římského práva, které skrze dílo kompilátorů *Corpus Iuris Civilis* a tvůrců ABGB dovršuje právě v tomto vládním návrhu.⁵

Pokud jde o další, neméně významné, inspirační zdroje, určitě mezi ně lze zařadit mnohé zahraniční kodexy, zejména pak ten rakouský, italský, nizozemský, québecký či ruský, které patří mezi ty nejmodernější.

Nový občanský zákoník však podle jeho autorů nepřistupuje k současným zahraničním či tradičním úpravám jako k dogmatům a nerecipuje je bezmyšlenkovitě, nicméně až po předchozím kritickém vyhodnocení a obsáhlejší komparativní analýze.⁶

Pominuty nebyly při vypracovávání nového občanského zákoníku ani mezinárodní smlouvy či nařízení a směrnice Evropské unie. Byly brány v úvahu i nadnárodní projekty jakými jsou například zásady UNIDROIT⁷, Návrh společného referenčního rámce DCFR, či projekty vypracované akademickými kruhy (PECL⁸, PETL⁹, PEFL¹⁰ apod.).¹¹

Naposled je nutno dodat, že v několika ohledech hledá nový občanský zákoník inspiraci i v předchozím občanském zákoníku z roku 1964.¹²

Zda bylo při tvorbě nového občanského práva užití výše uvedených inspiračních zdrojů správné, se ukáže až odstupem času. Česko-rakouskou tradici obsaženou ve vládním návrhu

⁴ DAJCZAK, Wojciech a kol. (české vydání DOSTALÍK, Petr). *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2013, s. 35.

⁵ Tamtéž, s. 32.

⁶ ELIÁŠ a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 48.

⁷ Jedná se o zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT.

⁸ Principles of European Contract Law.

⁹ Principles of European Tort Law.

¹⁰ Principles of European Family Law.

¹¹ ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla Všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed.). *200 let - ABGB od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 22.

¹² Zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník.

z roku 1937 však lze, ve spojení s dalšími inspiračními zdroji, považovat za dobrý základ pro moderní, výstižný a srozumitelný občanský zákoník.

1.1. Inspirační zdroje úpravy dědického práva

Relevantní v této práci je však právní úprava dědického práva. Občanský zákoník z roku 1964 přezíravě opovrhoval vůli mrtvého a nastolil neodůvodněnou nerovnováhu mezi zůstavitelem, dědici a zůstavitelovými věřiteli. Vykazoval také neuvěřitelné zploštění v porovnání s jinými zeměmi střední Evropy.¹³ V novém občanském zákoníku tak byl vzat za vzor vládní návrh z roku 1937, potažmo rakouské ABGB, ze kterého vládní návrh vychází. Ty totiž obsahují přehlednou a podrobnou právní úpravu dědického práva a jeho jednotlivých institutů. Nicméně nový občanský zákoník nepřebírá právní úpravu dědického práva z vládního návrhu doslova, což je mj. zřejmé z další části diplomové práce, která se věnuje srovnávání ustanovení vládního návrhu a nového občanského zákoníku. Některá ustanovení (například o dědické přihlášce) nebyla převzata vůbec, některá (například o druzích odkazu) byla převzata z části. Oproti tomu například právní úprava náhradnictví a svěřenského nástupnictví, či vedlejších doložek v závěti byla zcela inspirována ustanoveními meziválečné rekodifikace.

I z metodologického hlediska byl vzat za vzor nového občanského zákoníku právě vládní návrh z roku 1937. Ten byl vhodným příkladem co do své celkové koncepce a systematického uspořádání větších tematických celků, tzn. i dědického práva.¹⁴ Pro lepší znázornění uvádí diplomová práce přehledovou tabulku o systematice právní úpravy dědického práva ve vládním návrhu (v tabulce jako VN) a v novém občanském zákoníku (v tabulce jako NOZ).

VN – HLAVA 15-24	NOZ – HLAVA III, DÍL 1-8
HL.15 PRÁVO NA POZŮSTALOST	DÍL 1 PRÁVO NA POZŮSTALOST
HL.16 POŘÍZENÍ PRO PŘÍPAD SMRTI	DÍL 2 POŘÍZENÍ PRO PŘÍPAD SMRTI
HL.17 NÁHRADNICTVÍ, SVĚŘ.NÁST.	DÍL 3 ODKAZY
HL.18 ODKAZY	DÍL 4 ZÁKONNÁ POSLOUPNOST
HL.19 VEDL.UST. V POSL.POŘÍZENÍ; ZMĚNA A ZRUŠENÍ POSL.POŘÍZENÍ	DÍL 5 POVINNÝ DÍL.ZAPOČTENÍ NA POVINNÝ DÍL A NA DĚDICKÝ PODÍL
HL.20 POSLOUPNOST ZÁKONNÁ	DÍL 6 PRÁVO NĚKTERÝCH OSOB NA ZAOPATŘENÍ
HL.21 DÍL POVINNÝ	DÍL 7 PŘECHOD POZŮSTALOSTI NA DĚDICE

¹³ ELIÁŠ, Karel. Rekodifikace občanského práva v postmoderní době. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 1, s. 1.

¹⁴ KUKLÍK, Jan, SKŘEJPKOVÁ, Petra. *Kořeny a inspirace velkých rekodifikací*. Praha: Havlíček Brain Team, 2008, s. 117.

HL.22 ZAPOČTENÍ NA PODÍL DĚDICKÝ	DÍL 8 ZCIZENÍ DĚDICTVÍ
HL.23 VÝŽIVA A ZAOPATŘENÍ Z POZŮSTALOSTI	
HL.24 PŘECHOD POZŮSTALOSTI NA DĚDICE	

Inspirace vládním návrhem, co se týče systematiky, je dle uvedené tabulky zjevná. Nový občanský zákoník shodně obsahuje nejprve obecná ustanovení o právu na pozůstalost. Ohledně dědických titulů přejímá systematiku z vládního návrhu, když je nejprve upraveno dědění na základě pořízení pro případ smrti, a až poté dědění dle zákonné posloupnosti. Takové uspořádání je logické a správné, když dědění na základě závěti či dědické smlouvy má přednost před děděním na základě zákonné posloupnosti. Shodně také před úpravu zákonné posloupnosti řadí nový občanský zákoník úpravu odkazů. Takové řešení lze opět považovat za správné, když zřízení odkazu je projevem zůstavitelovy vůle, stejně tak jako sepsání závěti či dědické smlouvy. Jelikož při zákonné posloupnosti se nijak k vůli zůstavitele nepřihlíží, je dobrou myšlenkou řadit úpravu odkazu před úpravu zákonné posloupnosti. Na ustanovení o zákonné posloupnosti navazují, stejně jako ve vládním návrhu, ustanovení o povinném dílu, dále ustanovení o právu některých osob na zaopatření a jako poslední obsahuje nový občanský zákoník právní úpravu přechodu pozůstalosti a zcizení dědictví. O jednotlivých institutech pojednává diplomová práce ve své další části.

Jak je uvedeno výše, vládní návrh byl sice hlavním inspiračním zdrojem nového dědického práva, nicméně nebyl inspirací jedinou. Vzorem pro novou právní úpravu byla řada zahraničních občanských zákoníků (zejména rakouský, německý či švýcarský). Jako dobrý příklad inspirace zahraničními kodexy v rámci dědického práva lze uvést ustanovení o tzv. privilegovaných závětích, resp. úlevách při pořizování závěti.¹⁵ Právní úprava se sice i zde zčásti inspiruje vládním návrhem z roku 1937, ale zvláště pak zahraničními občanskými zákoníky, a to rakouským, polským, německým, švýcarským, francouzským, italským, nizozemským a dalšími.¹⁶ Mezi tzv. privilegované závěti patří závěť pořízená ústně v případech bezprostředního ohrožení života, závěť pořízená před starostou obce či velitelem námořního plavidla nebo letadla a tzv. vojenská závěť pořízená před velitelem vojenské jednotky České republiky, příp. vojenským důstojníkem. U posledně zmíněné vojenské závěti byly pak vzorem zejména občanské zákoníky Švýcarska a Itálie (ty hledaly inspiraci ohledně vojenského testamentu v římském právu). Polský či rakouský zákoník stále rozlišují právo

¹⁵ Ustanovení § 1542 až § 1549 NOZ.

¹⁶ ELIÁŠ a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 635.

civilní a vojenské. Těmito vzory se však nový občanský zákoník neinspire. Inspiraci zahraničním kodexem, přesněji švýcarským ZGB, lze najít pak také u právní úpravy dědické smlouvy, která je opětovně zařazena do úpravy dědického práva poté, co nebyla předchozími občanskými zákoníky upravena.

Mimo zahraniční kodexy lze za inspirační vzory dědického práva označit výše zmíněné římské právo (zvl. u institutu falcidiánské kvarty) a také občanský zákoník z roku 1964 (např. zachování okruhu oprávněných osob označovaných za nepominutelné dědice).

2. Meziválečná rekonifikace

Postatným inspiračním zdrojem nového dědického práva je vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, proto práce stručně tuto téměř osmdesát let starou rekonifikaci představuje v následující kapitole.

Vznik samostatného Československa v roce 1918 s sebou přinesl nežádoucí právní dualismus, když se na území českých zemí a Slovenska uplatňovalo jiné právo. Postupně se tak probouzely snahy o unifikaci a rekonifikaci práva. Prvním krokem bylo přijetí tzv. recepčního zákona,¹⁷ kterým byl recipován rakousko-uherský právní řád. Nicméně recipovaný právní řád platil pro české země, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi stále hrálo důležitou roli obyčejové právo.¹⁸

Podstatnou roli dále sehrálo ministerstvo spravedlnosti. To navrhlo překlad rakouského ABGB do českého jazyka, ve znění válečných novel a mezitím přijatých zákonů, a jeho rozšíření na území celého československého státu. Návrh byl znám jako tzv. Hartmannova osnova podle přednosta odboru ministerstva spravedlnosti A. Hartmanna, který s návrhem přichází. Ministerstvo spravedlnosti se také obrátilo na Jana Krčmáře a Emila Svobodu, profesory pražské právnické fakulty, aby se vyjádřili k připravovanému překladu, nebo případnému vytvoření komise pro zásadnější revizi ABGB.¹⁹ Rozhodnuto bylo nakonec o revizi rakouského zákoníku a vytvoření komise pro rekonifikaci soukromého práva, na čemž se podílelo pět odborníků právnických fakult české a německé univerzity, v rámci pěti subkomitétů. Uvedených pět subkomitétů pracovalo pod vedením Jana Krčmáře, Miroslava Stiebera, Emila Svobody, Egona Weisse a Bruna A. Kafky.²⁰ Úkolem subkomitétů byla příprava návrhu osnovy nového občanského zákoníku, a to metodou věcné a zároveň i jazykové revize ABGB.²¹ Subkomitety během své práce průběžně informovali odbornou veřejnost o svých postupech. Práce probíhaly v letech 1926 až 1931, s přestávkou působení Jana Krčmáře ve funkci ministra školství.²² Nakonec návrhy podleli superrevizi komise zřízené v roce 1925 ministerstvem spravedlnosti,²³ jelikož původních pět partií od jednotlivých subkomitétů bylo zpracováno dosti různorodým způsobem, a to jak z hlediska

¹⁷ Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., jehož autorem byl JUDr. Alois Rašín.

¹⁸ HORÁK, Ondřej. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr (edd.). *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I – § 1–117 Obecná ustanovení*. Praha: Leges, 2013, s. 17–57.

¹⁹ KUKLÍK, SKŘEJPKOVÁ: *Kořeny a inspirace...*, s. 170.

²⁰ VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. I. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 319.

²¹ KUKLÍK, SKŘEJPKOVÁ: *Kořeny a inspirace...*, s. 171.

²² HORÁK: *Dějiny kodifikace soukromého práva...*, s. 20.

²³ Tzv. superrevizní komise byla složena z devíti členů. Pěti subkomitétů, a dále dvou zástupců ministerstva spravedlnosti a dvou zástupců unifikačního ministerstva.

rozsahu provedených úprav a jejich odůvodnění, tak i z hlediska terminologie.²⁴ „Výsledkem práce superrevizní komise byla osnova zákona, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský, publikovaná v roce 1931 ve dvou dílech obsahujících jednak vlastní text zákona a jednak důvodovou zprávu.“²⁵ Osnova měla 1353 paragrafů rozvržených do 4 dílů a 45 kapitol. O rok později byl návrh osnovy rozeslán do mezirezortního připomínkového řízení. Na konci roku 1935 byla superrevizní komise pověřena tím, aby vyhotovila definitivní podobu osnovy. Práce komise skončila v závěru roku 1936, kdy Senát Národního shromáždění vydal osnovu pod názvem Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník. Tento vládní návrh byl předložen obou komorám Národního shromáždění dne 15. 4. 1937. Vládní návrh byl však naneštěstí prezentován v nejméně vhodnou dobu s ohledem na vnitrostátní i mezinárodní politickou situaci. „*Katastrofa roku 1938 přesunula pozornost všech zúčastněných na jiné priority, než bylo přijetí nového občanského zákoníku. Do mnichovské krize ve dnech 29. a 30. září 1938 nestihl být návrh seriózně projednán. Ani následný vývoj v tzv. druhé republice nemohl ve věci občanského zákoníku přinést něco podstatně nového.*“²⁶ Následný vznik samostatného slovenského státu a Protektorátu Čechy a Morava měl za následek, že k přijetí kodifikace již nedošlo.²⁷

Práce na návrhu občanského zákoníku byly oživeny až po roce 1945, kdy byl text osnovy znovu vydán tiskem a rozeslán k odborné debatě. Nicméně před přijetím občanského zákoníku dostalo přednost řešení problémů, které v oblasti soukromého práva přinesl pomnichovský a poválečný vývoj. Tudíž ani v bezprostředně poválečném období návrh nepotkal lepší osud a nakonec se ČSR dočkala občanského zákoníku až v roce 1950 za výrazně změněné politické a společenské situace.²⁸

²⁴ KUKLÍK, Jan. Všeobecný zákoník občanský (ABGB) v československém právu 1918 – 1950. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed.). *200 let ABGB – Od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 103.

²⁵ VOJÁČEK a kol.: *Vývoj soukromého práva...*, s. 321.

²⁶ Tamtéž, s. 326.

²⁷ KUKLÍK, SKŘEJPKOVÁ: *Kořeny a inspirace...*, s. 176.

²⁸ KUKLÍK: *Všeobecný zákoník občanský (ABGB)...*, s. 108.

3. Srovnání jednotlivých institutů

Následující část diplomové práce srovnává vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 (dále jen „VN“)²⁹ se zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“)³⁰, a to ohledně jednotlivých institutů dědického práva. Srovnávána jsou jednotlivá ustanovení těchto dvou právních předpisů po stránce obsahové. Důraz tedy není kladen na stránku jazykovou, která není natolik relevantní. Práce volí pro systematiku jednotlivých podkapitol této kapitoly jako základ systematické uspořádání institutů dědického práva ve VN, který se jako inspirační zdroj promítá do právní úpravy dědického práva v NOZ. Po srovnání každého institutu vymezuje diplomová práce, kolik ustanovení NOZ, ohledně institutu srovnávaného v dané podkapitole, je obsahově shodných s ustanoveními VN, a to buďto zcela či částečně. Na konci srovnávací části je pak uvedena závěrečná přehledová tabulka, která shrnuje výsledky srovnávání uvedených právních předpisů, a následně jsou výsledky promítnuty i do grafu pro lepší znázornění.

3.1. Právo na pozůstalost³¹

Všeobecná ustanovení o právu na pozůstalost jsou upravena ve VN v Hlavě 15, která zahrnuje §§ 377 až 390. V NOZ je právo na pozůstalost upraveno stejně jako ve VN na začátku části upravující dědické právo, a to v Hlavě III, Dílu 1, a zahrnuje §§ 1475 až 1490. Právo na pozůstalost nebo podíl z ní je shodně označováno jako právo dědické.

VN stejně jako NOZ zahrnuje do právní úpravy práva na pozůstalost úpravu pojmu dědického práva a dědictví, důvodů dědického práva, rozdílu mezi odkazem a dědictvím, dědického nápadu, dědické nezpůsobilosti a zřeknutí se dědického práva. NOZ navíc zahrnuje v Díle 1 i institut odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví.

Ve VN jsou definice dědického práva, pozůstalosti a dědictví vymezeny v §§ 377 až 379. NOZ zahrnul oproti VN definice pouze do jednoho § 1475. Obsah § 1475 NOZ je však shodný s §§ 377 až 379 VN. Odlišná je pouze terminologie § 378 VN a § 1475 odst. 2 NOZ, kdy ve VN je uvedeno, že pozůstalost tvoří zažalované osobní nároky, a v NOZ se hovoří o právech a povinnostech vázaných výlučně na osobu zůstavitele, které byly uznány jako dluh nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.

Důvody dědického práva jsou vymezeny v obou předpisech shodně.

²⁹ Dostupná na internetových stránkách www.senat.cz i s Důvodovou zprávou.

³⁰ Důvodová zpráva dostupná na internetových stránkách www.obcanskyzakonik.justice.cz.

³¹ Podrobněji k NOZ: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV. (§ 1475 až 1720)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1-65.

VN i NOZ dále vymezují jaký je rozdíl mezi dědictvím a odkazem, resp. odkazovníkem, přičemž VN navíc dodává, že se může jednat o odkaz i v případě, že by dle hodnoty tvořil největší část pozůstalosti. Shodně VN a NOZ uvádí, že odkazovník není dědicem.

Co se týče právní úpravy dědického nápadu, ta je ve VN upravena v §§ 382 až 385, v NOZ v §§ 1479 až 1480. V případě právní úpravy vzniku dědického práva se VN a NOZ rozchází.

„Celá konstrukce dědického práva u nás stála před r. 1950 na institutu ležící pozůstalosti (hereditas iacens), který byl pro úpravu dědického práva klíčový. Naše starší dědické právo vycházelo z pojetí, že se po zůstavitelově smrti na pozůstalost hledí až do okamžiku soudního rozhodnutí o dědictví jako na majetek náležející stále zemřelému zůstaviteli. Dědic nabytl vlastnické právo k dědictví až soudním odevzdáním, nikoli již smrtí zůstavitele.“³²

Jak vyplývá z výše uvedeného, NOZ stejně jako občanský zákoník z roku 1950 a z roku 1964 upouští od institutu ležící pozůstalosti, a dědické právo se nabývá okamžikem smrti zůstavitele. Nicméně i tak se vychází z pojetí, že pozůstalost představuje zvláštní majetkový soubor, který vyžaduje speciální úpravu. Pozůstalost tak má být spravována ve zvláštním režimu až do rozhodnutí soudu o potvrzení dědictví – vykonavatelem závěti, samotnými dědici, popřípadě správcem jmenovaným soudem.³³

3.1.1. Dědická nezpůsobilost

VN stejně jako NOZ uvádí v rámci obecné úpravy práva na pozůstalost důvody dědické nezpůsobilosti, tj. důvody, které mají za následek, že je osoba vyloučena z dědického práva.

Dle VN je z dědického práva vyloučena osoba, která se dopustila proti zůstaviteli, jeho dětem, rodičům nebo manželu zločinu. NOZ uvádí, že je vyloučen z dědického práva ten, který se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu. NOZ tedy oproti VN rozšiřuje okruh osob na veškeré předky a potomky zůstavitele, nejen jeho rodiče a děti. Nadále se NOZ odlišuje v označení činu osoby, která má být z dědického práva vyloučena. VN stanovuje, že je vyloučen, kdo se dopustil zločinu³⁴, oproti tomu NOZ stanovuje, že je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy

³² ELIÁŠ a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 603.

³³ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, roč. 9, č. 5, 2003, s. 103.

³⁴ V meziválečném období platil na území Československa zákon č. 117/ 1852 ř.z., trestní zákon o zločinech a přečinech, recipovaný v roce 1918 po vzniku samostatného Československa. Zákon č.117/1852 ř. z. uvádí v § 1, že ke zločinu vyžaduje se zlého úmyslu. Zlý úmysl dává se však za vinu nejen tehda, když před tím, než se něco

úmyslného trestného činu. Důvod dědické nezpůsobilosti v NOZ je vymezen oproti VN přísněji, kdy není podmínkou, aby byl vyloučený odsouzen pravomocným rozsudkem za úmyslný trestný čin, ale postačí okolnost, že se takového činu dopustil.

Dalším důvodem dědické nezpůsobilosti je jak dle VN, tak i dle NOZ případ, kdy osoba zůstavitele donutí nebo lstivě svede k projevu poslední vůle, nebo zůstavitelův projev poslední vůle překazí nebo jeho pořízení zatají, zfalšuje, podvrhne nebo úmyslně zničí. Přičemž v NOZ je opět přísněji uvedeno, že vyloučen z dědického práva je ten, kdo se dopustí zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, a nadále jsou demonstrativně uvedeny příklady takového činění. Oproti VN je tedy NOZ i co do tohoto důvodu striktnější, kdy je možné postihnout dědickou nezpůsobilostí i jiné případy, než ty které jsou uvedeny přímo v ustanovení zákona, nicméně za podmínky, že se bude jednat o případ zavrženíhodného činu.

Dále VN i NOZ upravují, že je možné, aby osoba, která naplnila podmínky pro vyloučení z dědického práva, byla přes to způsobilá dědit, a to za předpokladu, že jí zůstavitel její čin promine. NOZ je i zde přísnější v tom ohledu, že uvádí, že prominutí ze strany zůstavitele musí být výslovné. VN takovou podmínku nestanovuje. Shodně oba právní předpisy také upravují, že potomci toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupují při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele.

NOZ v rámci problematiky dědické nezpůsobilosti navíc také upravuje další dva důvody pro vyloučení osoby z dědického práva. První důvod se vztahuje na případy rozvodu, druhý na případy, kdy je rodič zbaven rodičovské odpovědnosti.

Institut dědické nezpůsobilosti je obsahově vymezen ve VN a NOZ shodně. NOZ jako modernější právní předpis pouze v některých případech stanovuje přísnější podmínky pro způsobilost dědice po zůstaviteli dědit.

3.1.2. Zřeknutí se dědictví

Úprava práva na pozůstalost ve VN i v NOZ zahrnuje také institut zřeknutí se dědictví, resp. dědického práva dle NOZ. Podstatou tohoto institutu je možnost zříci se předem dědického práva, a to smlouvou uzavřenou se zůstavitelem. Dle obou právních předpisů je vyžadována forma notářského zápisu. Institut zřeknutí se dědictví byl vypuštěn již v občanském zákoníku z roku 1950. Navrácen byl do právní úpravy dědictví až v NOZ, v § 1484. NOZ oproti VN úpravu tohoto institutu rozšiřuje s tím, že uvádí, že ten, kdo se zřekne dědického práva, zříká se tím i práva na povinný díl. Nicméně zároveň umožňuje zříci

před se vzalo nebo opominulo, anebo když se to před se bralo nebo opomíjelo, zlo, jež se zločinem jest spojeno, přímo bylo rozváženo a umíněno; nýbrž i, když z nějakého jiného zlého úmyslu něco bylo před se vzato nebo opominuto, z čeho zlo, které tím povstalo, obyčejně povstává, anebo alespoň snadno povstati může.

se pouze práva na povinný díl, bez toho aniž by se zřekl práva dědické posloupnosti. Dále pak NOZ stanovuje, že zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiné osoby je platné, pouze pokud se tato osoba stane dědicem.

Úprava zřeknutí se dědického práva je tedy z velké části převzata z VN, zároveň je ale doplněna zejména o úpravu zřeknutí se dědického práva ve vztahu k povinnému dílu.

Počet ustanovení v NOZ	10 ³⁵
Počet ustanovení ve VN	14
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 4
	částečně: 3

3.2. Posloupnost na základě posledního pořízení³⁶

Shodně v obou právních předpisech navazuje na část upravující právo na pozůstalost část obsahující právní úpravu pořízení pro případ smrti. Ta je upravena ve VN v Hlavě 16., v §§ 391 až 451, v NOZ v Díle 2, v §§ 1491 až 1593. Oba právní předpisy rozlišují pořízení pro případ smrti na závěť, resp. poslední pořízení dle VN, a dědickou smlouvu. NOZ do části upravující pořízení pro případ smrti zahrnuje i právní úpravu náhradnictví a svěřenského nástupnictví, zatímco VN tyto instituty upravuje v samostatné Hlavě 17. Stejně tak jsou v samostatné Hlavě 19. VN upraveny vedlejší ustanovení v posledním pořízení a změna a zrušení posledního pořízení. NOZ zahrnuje právní úpravu i těchto institutů do Dílu 2.

3.2.1. Poslední pořízení

VN a NOZ obdobně definují pojem posledního pořízení. NOZ stanovuje, že se jedná o odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně odkaz. VN se liší pojmově pouze v tom, že uvádí, že zůstavitel zůstavuje své jmění nebo jeho část, nikoli tedy pozůstalost, jak je tomu v NOZ. VN také nestanovuje, že může zůstavitel zřídit odkaz. Shodně v obou právních předpisech je stanoveno, že je poslední pořízení, resp. závěť, třeba vykládat tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. VN i NOZ dále shodně upravují, jak se přiděluje dědictví,

³⁵ Do uvedeného počtu nejsou započteny ustanovení upravující vzdání se dědictví, které VN neupravuje vůbec, a ustanovení upravující odmítnutí dědictví, které upravuje VN až v části o přechodu pozůstalosti na dědice. Jelikož se systematika srovnávací části práce řídí VN, budou ustanovení NOZ o odmítnutí dědictví započtena až do ustanovení o přechodu pozůstalosti.

³⁶ Podrobněji k NOZ: ŠVESTKA: *Občanský zákoník: komentář...*, s. 67-221.

institut uvolněného podílu, důvody pořizovací nezpůsobilosti a účinky omylu při posledním pořízení.

Ve VN i NOZ jsou v rámci právní úpravy posledního pořízení upraveny důvody pořizovací nezpůsobilosti. V základě oba právní předpisy pojednávají o důvodech týkajících se věku a svéprávnosti pořizovatele. Úprava se však ve VN a NOZ mírně liší. VN vymezuje tři důvody pořizovací nezpůsobilosti, a to nedostatek věku, nedostatek přičetnosti, a konečně zbavení svéprávnosti. Ohledně nedostatku věku je stanoveno, že nedospělí³⁷, nejsou způsobilí pořizovat. Dospělí nezletilci³⁸ mohou do konce osmnáctého roku věku pořizovat jen veřejným pořízením ústním. Neplatné je poté pořízení projevované v nepřičetnosti. Poslední důvod se týká svéprávnosti pořizovatele. Pokud je osoba zcela zbavena svéprávnosti, vylučuje to způsobilost pořizovat, ledaže by se osoba uzdravila.³⁹ Osoba, která je zbavena svéprávnosti pouze částečně, může pořizovat jen veřejným pořízením ústním. Speciálně je upraven případ, kdy je osoba částečně zbavena svéprávnosti pro marnotratnost, pijáctví či navyklé nadužívání nervových jedů. V tomto případě může osoba pořídit jen o polovině svého jmění, a druhá polovina připadne dědicům zákonným.

NOZ ohledně věku obdobně stanoví, že osoba, která dovršila patnácti let věku a nenabyla plné svéprávnosti, může pořizovat bez souhlasu zákonného zástupce formou veřejné listiny. Stejně jako VN stanovuje i NOZ, že osoba omezená ve svéprávnosti, může pořizovat platně, pokud se uzdravila do té míry, že je schopna projevit svou vůli.⁴⁰ V rámci omezení svéprávnosti, poté může osoba pořizovat formou veřejné listiny. Dále shodně s VN i NOZ upravuje speciální případ, kdy je osoba omezena ve svéprávnosti pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu. I dle NOZ může v takovém případě osoba pořizovat nejvýše o polovině pozůstalosti, a zbytek připadá zákonným dědicům.

Důvody pořizovací nezpůsobilosti jsou tedy ve VN a NOZ vymezeny obdobně, až na menší odchylky týkající se zejména možnosti zbavení svéprávnosti dle VN, nebo jiného pojetí osob nezletilých, resp. nedospělých.

³⁷ Nedospělým je dle § 66 VN osoba, která nedovršila věku čtrnácti let.

³⁸ Nezletilcem je dle § 66 VN osoba, která nedosáhla dvacátého prvního roku věku.

³⁹ Důležité je tedy duševní zdraví v době testamentu, a platnosti posledního pořízení nevádí, že úplně zbavení svéprávnosti ještě trvalo. In *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se vydává občanský zákoník* [online, cit. 17. prosince 2014]. Dostupné na: <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_22.htm>.

⁴⁰ NOZ na rozdíl od VN nezná možnost úplného zbavení svéprávnosti, ale pouze omezení svéprávnosti.

Dále je v obou předpisech upravena forma posledního pořízení, resp. závěti. VN rozlišuje poslední pořízení soukromé a veřejné, a dále písemné a ústní. Soukromé pořízení písemné poté může zůstavitel dle VN učinit buďto vlastnoručně, nebo nikoli vlastnoručně, přičemž u takového se vyžaduje přítomnost třech způsobilých svědků, z nichž dva musí být přítomni současně. Soukromé pořízení ústní musí být učiněno dle VN před třemi způsobilými svědky, kteří jsou přítomni současně. Pořízení veřejná jsou pak pořízení učiněná před soudem, která mohou být rovněž učiněna ve formě písemné či ústní. Takové pořízení, ať již je učiněno písemně či ústně do protokolu, musí být vždy vlastnoručně podepsáno zůstavitelem. VN dále stanoví, že stejnou platnost jako poslední pořízení soudní má i poslední pořízení zřízené před notářem. NOZ stejně jako VN rozlišuje závět' pořízenou soukromou listinou a veřejnou listinou. Soukromou listinou může být pořízeno buďto vlastnoručně, kdy se jedná o tzv. holografní závět', anebo nikoli vlastnoručně, tzv. alografní závětí, učiněnou přede dvěma současně přítomnými svědky. Závět' pořízená veřejnou listinou je závět' ve formě notářského zápisu.

NOZ obsahuje i právní úpravu úlev při pořizování závěti, kdy lze, pouze ve vymezených případech, pořizovat ústně za přítomnosti svědků, anebo je poslední vůle zůstavitele zaznamenána zákonem určenými osobami. Takovými případy vymezenými v NOZ dle § 1542 případ ocitnutí se zůstavitele v patrném a bezprostředním ohrožení života, kdy lze poté pořizovat ústně. Záznam poslední vůle zůstavitele se poté činí dle § 1543 v případě důvodné obavy, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závět' ve formě veřejné listiny, dle § 1544 v případě, kdy zůstavitel z vážných důvodů pořizuje na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice, a naposled dle § 1545 v případě, kdy je zůstavitel účasten ozbrojeného konfliktu či vojenské operace. Možnost úlev při pořizování upravuje i VN v §§ 435 až 439. Případy, kdy jsou možné úlevy dle VN, jsou takové, kdy se jedná o poslední pořízení pořízená na místech, kde se šíří nemoc, která, plodíc hrůzu, ochromuje styk mezi lidmi, dále poslední pořízení zřízená při živelných nebo podnikových pohromách a poslední pořízení válečná. Právní úprava úlev při posledním pořízením byla z dědického práva na našem území vyloučena v roce 1950 zákonem č. 141/ 1950 Sb., občanský zákoník. NOZ se navrácí k právní úpravě této problematiky, což lze považovat určité za správný krok, zejména v ohledu posílení autonomie vůle zůstavitele i v nenadálých životních situacích. Inspiruje se při tom jak VN, tak i zahraničními kodexy, jak je uvedeno v předchozí kapitole diplomové práce.

3.2.2. Dědická smlouva

Úprava dědické smlouvy je zahrnuta jak ve VN, tak i v NOZ v části upravující poslední pořízení. Institut dědické smlouvy byl zákonem č. 141/ 1950 Sb., občanský zákoník, vyloučen z právní úpravy dědického práva, a to až do účinnosti NOZ, který tento institut opětovně upravuje. NOZ se přitom inspiruje zčásti VN, a poté hlavně švýcarským občanským zákoníkem. Znovuzavedení institutu dědické smlouvy je určitě přínos, je však nutno si současně uvědomit, že se tak zůstavitel může jediným úkonem vzdát velké části své testovací svobody.⁴¹

Podstatným rozdílem mezi právní úpravou dědické smlouvy ve VN a NOZ je, že VN upravuje možnost uzavřít dědickou smlouvu pouze mezi manželi, příp. snoubenci. Naproti tomu, NOZ dává zůstaviteli možnost uzavřít dědickou smlouvu i s jinými osobami, a povolát je tak za dědice či odkazovníky. NOZ však obsahuje i speciální ustanovení o dědické smlouvě uzavřené mezi manželi. Oba právní předpisy vyžadují pro platnost dědické smlouvy formu notářského zápisu. VN i NOZ se také shodují v tom požadavku, že dědickou smlouvu může uzavřít pouze osoba, která je způsobilá se smluvně vázat a pořizovat. Dále je v obou právních předpisech shodně stanoveno omezení pořízení dědickou smlouvou. Nelze jí totiž pořídit o celé pozůstalosti, nýbrž čtvrtina pozůstalosti musí zůstat vždy volná, aby o ní mohl zůstavitel pořídit dle své zvlášť projevené vůle. NOZ navíc ještě stanovuje, že osoby, jejichž svéprávnost byla omezena pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu, mohou pořizovat dědickou smlouvou jen o majetku, o němž je způsobilý pořídit závětí, tj. o polovině své pozůstalosti. VN a NOZ se shodují také v právních následcích toho, když nejsou dodrženy náležitosti uzavření dědické smlouvy. V tomto případě bude dědická smlouva neplatná, nicméně může být platná jako závět', splňuje-li její náležitosti.

Uzavření dědické smlouvy dle VN i NOZ nebrání tomu, aby se svým majetkem zůstavitel nakládal za svého života.

Oba právní předpisy poté upravují i možnost zrušení dědické smlouvy. Závazek z dědické smlouvy lze zrušit stejně jako závazek z každé jiné smlouvy, což vyplývá s § 449 VN a § 1723 odst. 2 NOZ. Dědická smlouva může být zrušena i posledním pořízením. VN umožňuje zrušení dědické smlouvy závětí, pokud se dědic dopustil něčeho, co je důvodem rozluky manželství z jeho viny. NOZ umožňuje zrušení dědické smlouvy závětí jen, projeví-li s tím souhlas smluvní dědic ve formě veřejné listiny. Možnost zrušení dědické smlouvy je

⁴¹ WAWERKA, Karel. Nový občanský zákoník z pohledu emeritního notáře. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 12, s. 29.

poté upravena i pro případ rozvodu, příp. rozluky⁴². VN přímo stanovuje pravidla dle toho, zda se jedná o rozvod dobrovolný či nedobrovolný, anebo rozluku. NOZ oproti tomu stanovuje pouze jedno pravidlo, a to, že se rozvodem práva a povinnosti z dědické smlouvy neruší, ledaže dědická smlouva určí něco jiného. Po rozvodu však může každá strana žádat u soudu, aby dědickou smlouvu zrušil. V případě prohlášení manželství za neplatné se závazek z dědické smlouvy ruší vždy.

Počet ustanovení v NOZ	54 ⁴³
Počet ustanovení ve VN	61
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 25
	částečně: 15

3.3. Náhradnictví a svěřenské nástupnictví⁴⁴

Instituty náhradnictví a svěřenského nástupnictví upravuje VN v samostatné Hlavě 17. NOZ řadí ustanovení o těchto institutech do Dílu 2 upravujícího pořizení pro případ smrti, přesněji do Oddílu 2 Dílu 2, který obsahuje úpravu závěti.

Případy, kdy osoba povolána za dědice nedědí, a dědí místo ní její nástupce, označuje VN, a dle jeho vzoru i NOZ, jako náhradnictví.⁴⁵

Stejně tak NOZ dle VN vymezuje i institut svěřenského nástupnictví.⁴⁶ Jedná se o institut, který se uplatňuje v případech, kdy zůstavitel nařídí, aby po smrti jeho dědice přešlo to, co mu zůstavil, na tzv. následného dědice. Nařízení takového nástupnictví může být však vztaženo jen k tomu, co zůstavitel sám zanechal přednímu dědici.⁴⁷

Jelikož se NOZ inspiruje ve svých ustanoveních o náhradnictví a svěřenském nástupnictví právní úpravou obsaženou ve VN, je právní úprava v NOZ téměř zcela shodná s VN. NOZ však navíc doplňuje úpravu o určité případy, které mohou při svěřenském nástupnictví nastat (například ustanovení o povinnosti sestavení inventáře nebo o možnosti dědice zcizit či zatížit věc z toho, co děděním nabyt). Tato ustanovení lze pokládat za ustanovení, která pouze rozšiřují danou problematiku svěřenského nástupnictví. Jelikož

⁴² Rozluka byla v československém právu možnost zániku manželství za života manželů. Dále byl vedle rozluky možný rozvod od stolu a lože, který však nezpůsobil právní zánik manželství.

⁴³ Nejsou zahrnuta ustanovení a vykonavatelé závěti a správci pozůstalosti. VN řadí tuto úpravu do části upravující správu pozůstalosti. Příslušná ustanovení NOZ tak budou připočtena až u institutu správy pozůstalosti.

⁴⁴ Podrobněji k NOZ: ŠVESTKA: *Občanský zákoník: komentář...*, s. 91-116.

⁴⁵ Jinak označované také jako tzv. vulgární substitute.

⁴⁶ Jinak označované také jako tzv. fideikomisární substitute.

⁴⁷ ELIÁŠ a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 620.

základ právní úpravy tohoto institutu je inspirován VN, řadí práce tato rozšiřující ustanovení v NOZ do ustanovení částečně obsahově shodných.

Počet ustanovení v NOZ	18
Počet ustanovení ve VN	14
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 11
	částečně: 6

3.4. Odkazy⁴⁸

Institut odkazu spočívá v možnosti zůstavitele nařídit v pořízení pro případ smrti, aby určitá osoba vydala odkazovníku předmět odkazu. NOZ se opětovně navrácí k zavedení institutu odkazu poté, co jej předchozí občanský zákoník z roku 1964 vůbec neupravoval. Odkazy jsou upraveny ve VN v samostatné Hlavě 19., v NOZ v Díle 3 Hlavy III. Právní úprava odkazu v NOZ je co do obsahu i uspořádání shodná s právní úpravou ve VN. Dle vzoru VN tak upravuje zřízení odkazu, obtížení odkazem, vykládací pravidla o jednotlivých druzích odkazu, nabytí odkazu, právo odkazovníka na zajištění, uvolněný odkaz, a konečně i práva dědice vyhradivšího si soupis.

Podmínkami platnosti odkazu jsou dle obou právních předpisů, aby byl zřízen platným posledním pořízením, a dále, že odkazovníkem je osoba, která může být dědicem. VN i NOZ obsahují také ustanovení, které pojednává o odlišení odkazu od darování závislém na podmínce, že obdarovaný přežije dárce.

NOZ shodně s VN stanovuje, že odkaz připadá k tíži všem dědicům podle poměru jejich podílů. Výjimku tvoří případy, kdy zůstavitel zvláště přikáže splnění odkazu jednotlivému spoludědici či odkazovníku. Oba právní předpisy umožňují nadále také zřízení tzv. pododkazu. Po vzoru VN upravuje NOZ i případ, kdy zůstavitel pamatuje na určitou skupinu osob, např. na příbuzné či chudé, nebo na účely dobročinné a podobné. V těchto případech může zůstavitel ponechat na dědici či někom jiném, aby určil, jak a které z těchto osob nebo účelů mají být poděleny. Neurčí-li zůstavitel konkrétní osobu, má volbu dědic. Nevykoná-li dědic volbu, určí odkazovníky soud.

Ustanovení, kterým se odlišuje NOZ od VN je ustanovení § 1598 NOZ, které stanovuje podmínku, že každému dědici musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina nezatížená

⁴⁸ Podrobněji k NOZ: ŠVESTKA: *Občanský zákoník: komentář...*, s. 223-327.

odkazy. Pokud tato podmínka splněna není, má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu. Zde je vzat za vzor římskoprávní institut zvaný *quarta Falcidia* (falcidiánská kvarta), který spočívá v tom, že dědici musí zůstat v každém případě alespoň čtvrtina dědictví prostá odkazů a odkazy, jež přesahují hranici tří čtvrtin dědictví, se poměrně omezí. VN tento institut nepřevzal a pozůstalost mohla být zcela vyčerpána odkazy.⁴⁹

3.4.1. Druhy odkazů

VN vymezuje několik druhů odkazů, a stejně tak činí i NOZ. Nový kodex však ve svých ustanoveních upravuje pouze tři druhy odkazů, a to odkaz věcí určitého druhu, určité věci a pohledávky, a dále potom v rámci tzv. jiných odkazů pojednává o odkazech dětem a příbuzným. VN oproti NOZ obsahuje úpravu více druhů odkazů, a to konkrétně odkazu věcí určitého druhu, určité věci, pohledávky, věna, zaopatření, výchovy a výživy, nábytku a domácího zařízení, zlata a stříbra, dětem a příbuzným.

Pravidla ohledně odkazu věcí určitého druhu jsou upraveny v NOZ po vzoru VN. Oba právní předpisy pamatují na případy, kdy je věcí určitého druhu v pozůstalosti více, dále na případy, kdy odkázaná věc určitého druhu v pozůstalosti není vůbec, nebo sice je, ale v menším množství. Následky všech zmíněných případů jsou shodné ve VN i NOZ. Ohledně odkazu peněz poté oba právní předpisy stanovují, že takový odkaz obtíženého zavazuje k vyplacení peněz, ať již hotové peníze v pozůstalosti jsou, nebo nejsou.

Ustanovení o pravidlech odkazu určité věci jsou v NOZ doslova převzaty z VN. Upraveny jsou případy, kdy je odkázána věc patřící odkazovníku věcí cizí, nebo případy, kdy zůstavitel nařídil, aby byla věc cizí koupena, ale vlastník věci ji nechce za obvyklou cenu prodat. Shodně je také upraveno, že zastavení nebo jiné zatížení odkázané věci postihují příjemce jako závady odkazu.

Také pravidla ohledně odkazu pohledávky jsou v NOZ shodná s pravidly uvedenými ve VN, až na menší odchylky. V případě odkazu pohledávky, je osoba obtížená odkazem povinna postoupit tuto pohledávku s příslušenstvím a případným zajištěním odkazovníku. Jsou stanoveny pravidla pro případy, kdy je odkazem pohledávka, kterou má zůstavitel za odkazovníkem, i pro případy, kdy je odkazem pohledávka, kterou má odkazovník za zůstavitelem. Odlišnými ustanoveními jsou pouze § 485 VN a § 1617 NOZ. Obě ustanovení se týkají případu, kdy zůstavitel odkáže někomu stejnou částku, jakou je mu sám dlužen. Podle VN se má v tomto případě za to, že zůstavitel chtěl odkazem shladit dluh. Oproti tomu

⁴⁹ ŠVESTKA: *Občanský zákoník: komentář...*, s. 250-251.

podle NOZ se má za to, že zůstavitel odkazem nechtěl splnit dluh a odkazovník má obdržet dluh i odkaz.

Jak je uvedeno výše, VN obsahuje právní úpravu více druhů odkazů než NOZ, který pouze stanovuje, že i při jiných odkazech se použije obdobně § 1503 NOZ.

Ohledně odkazu dětem a příbuzným NOZ shodně s VN stanovují, že dětmi se rozumí jen synové a dcery, pamatoval-li zůstavitel na děti někoho jiného. Pamatoval-li však na své vlastní děti, rozumí se dětmi i potomci vstupující na jejich místo.

3.4.2. Nabytí odkazu

Dle VN nabývá odkazovník práva na odkaz pro sebe a své nástupce smrtí zůstavitele, a shodně tak stanovuje i NOZ. Co se týče způsobu nabývání práva na odkaz, stanovuje VN, že odkázanou věc nabývá odkazovník způsobem, jakým se nabývá práv majetkových. NOZ oproti VN upravuje, že odkázanou věc nabývá odkazovník způsobem, jakým se nabývá právo vlastnické. Dle vzoru VN i NOZ poté umožňuje, aby odkazovník prohlásil, že odkaz nechce, a také odkazovníku umožňuje, aby právo na odkaz zcizil. VN přímo stanovuje, že právo na odkaz může být zcizeno až po smrti zůstavitele. NOZ tuto možnost formuluje zákazem převést či pořídit o právu na odkaz před smrtí zůstavitele.

Ohledně splatnosti odkazu se NOZ opět inspirovuje právní úpravou ve VN, kdy oba právní předpisy stanovují, že odkazy jsou splatné rok po smrti zůstavitele. Výjimku tvoří odkazy jednotlivých věcí z pozůstalosti, menší odkazy pro zaměstnance a odkazy dobročinné a podobné, které mohou být odkazovníkem požadovány ihned. Nadále jsou shodně upravena i pravidla při odkazu jednotlivé věci. V těchto případech, náleží odkazovníku od smrti zůstavitele užítky, plody a vše co k věci přibude. Stejně tak však od smrti zůstavitele postihují odkazovníka závady na odkaze, a to i její ztráta či zkáza vzniklé ze skutečností, za které nikdo neodpovídá.

Případy, ve kterých má odkazovník právo na zajištění jsou v NOZ upraveny totožně s VN. Stejně tak NOZ shodně zakotvuje, že odkazovník má vůči obtížené osobě stejná práva jako každý jiný věřitel.

VN, a dle jeho vzoru i NOZ, upravují pravidla pro případ, kdy odkazovník odkaz nemůže nebo nechce přijmout a vzniká tak uvolněný odkaz.

Poslední problematika, kterou oba právní předpisy upravují v rámci právní úpravy odkazu, jsou práva dědice vyhradivšího si soupis. Pokud nastane, že je čistá pozůstalost obtížena odkazy tak, že je téměř vyčerpána, má dědic právo na náhradu nákladů učiněných ve prospěch pozůstalosti, resp. při splnění odkazů dle NOZ, a dále má právo na odměnu za svou

námahu. NOZ ještě navíc dodává, že tato práva dědic má, pokud nevyužil práva na poměrné zkrácení odkazu, které mu náleží za předpokladu, že mu z hodnoty dědictví nezůstane alespoň čtvrtina nezatížená odkazy.

Shodně je stanoveno také pravidlo, že nestačí-li pozůstalost k vyřízení všech odkazů, přednostně se uspokojují odkazy zaopatření, výchovy a výživy. NOZ oproti VN navíc ještě obsahuje ustanovení, které stanovuje, že nestačí-li čistá pozůstalost k úhradě všech dluhů a jiných povinných výdajů, odkazy se poměrně sníží.

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že se oba právní předpisy obsahově shodují v právní úpravě odkazů. VN zde jasně plní úlohu inspiračního zdroje NOZ. Nový právní předpis pouze mírně upravuje, příp. vynechává, některá ustanovení VN, zejména s ohledem na modernější dobu, kdy by byla například úprava některých druhů odkazů již zbytečná. Největším rozdílem je pak návrat NOZ k institutu falcidiánské kvarty.

Počet ustanovení v NOZ	39
Počet ustanovení ve VN	45
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 33
	částečně: 4

3.5. Vedlejší ustanovení, změna a zrušení posledního pořízení⁵⁰

3.5.1. Vedlejší ustanovení

Jak diplomová práce výše zmiňuje, tak právní úpravě vedlejších ustanovení posledního pořízení věnuje VN samostatnou Hlavu 19., zatímco NOZ zahrnuje úpravu vedlejších doložek do Dílu 2, který pojednává o posledním pořízení. Detailně se zabývá NOZ úpravou vedlejších doložek v Oddíle 2 pojednávajícím o závěti, v Oddíle 3, který se věnuje dědické smlouvě, NOZ pouze odkazuje ohledně podmínek v dědické smlouvě na obecnou právní úpravu podmínek obsaženou v Hlavě V, Díl 1 NOZ, konkrétně § 548 a § 549.

VN i NOZ shodně stanovují, že vedlejšími ustanoveními posledního pořízení může být výminka, resp. podmínka dle NOZ, doložení času nebo příkaz.

Co se týče výminek (podmínek), oba právní předpisy zakazují ty, které jsou nesrozumitelné, nemožné či nedovolené, a dále také ty, které se týkají manželství. VN stanovuje, že se nepřihlíží k výmince, aby dědic nebo odkazovník neuzavíral manželství, ani

⁵⁰ Podrobněji k NOZ: ŠVESTKA: *Občanský zákoník: komentář...*, s. 172-202.

když dojde svéprávnosti. NOZ takové pravidlo rozšiřuje tím způsobem, že stanoví, že se nepřihlíží k vedlejší doložce, kterou zůstavitel ukládá dědici nebo odkazovníku, aby uzavřel či neuzavřel manželství, popřípadě aby v manželství setrval, anebo aby manželství zrušil. VN obsahuje poté i ustanovení o splnění výminky, NOZ obecně upravuje splnění podmínky v obecných ustanoveních v Hlavě V, Díle 1 a nezahrnuje již tuto problematiku do právní úpravy dědického práva. Shodně oba právní předpisy obsahují ustanovení upravující případ, kdy výminka, resp. podmínka směřuje k jednání dědice či odkazovníka, které jím může být opakováno. Jedná se tedy o případy, kdy se výminka, resp. podmínka splnila již za života zůstavitele.

Ohledně vedlejšího ustanovení spočívajícím v doložení času, VN i NOZ shodně upravují tři různé případy doložení času. První spočívá v tom, že zůstavitel obmezí něčí právo, a není jisté, zda nastane doba, jejímž doložením zůstavitel právo obmezil. Dále je upraven případ, kdy je čas určen tak, že rozhodná chvíle musí nastat. Posledním případem je ten, kdy je zřejmé, že doba vyměřená v posledním pořízení nikdy nemůže nastat. Následky všech upravených případů doložení času jsou dle VN i NOZ stejné.

Nakonec i právní úprava příkazu je ve VN a NOZ obdobná. Příkaz se posuzuje dle obou právních předpisů jako výminka, resp. podmínka, rozvazovací, takže se zůstavené právo zmaří, nebude-li příkaz proveden. NOZ navíc dodává, že se tak stane, neprojeví-li zůstavitel jinou vůli. Dále shodně stanovují, že nelze-li příkaz splnit přesně, má být plněno tak, aby mu bylo co možná nejvíce vyhověno. Shodná jsou i ustanovení § 529 VN a § 1573 NOZ, která upravují, že pokud se zůstavitel vysloví o účelu, ke kterému někomu něco zanechává, ale neuloží povinnost zanechané věci k tomuto účelu užít, nemá jeho přání právních následků, resp. je bez právní závaznosti. NOZ navíc oproti VN upravuje také případy týkající se zákazu zcizení či zatížení a případy, kdy příkaz směřuje ku prospěchu více osob bez bližšího určení. Přičemž platí, že směřuje-li příkaz k veřejnému prospěchu, může splnění příkazu vymáhat i příslušný orgán veřejné moci.

3.5.2. Změna a zrušení

VN i NOZ rozeznávají dva způsoby zrušení posledního pořízení. Prvním je zřízení nového pořízení, kdy se starší závěť zrušuje závětí novější. VN dodává, že se tak stane, pokud není z nové závěti zřejmé, že starší má být zcela či zčásti zachována. NOZ dodává, že se dřívější závěť ruší v rozsahu, v jakém nemůže obstát vedle závěti pozdější. Druhým způsobem zrušení je odvolání posledního pořízení. Obě právní úpravy umožňují odvolání

posledního pořízení mlčky, tj. zničením listiny, a také výslovně. Pro výslovné odvolání se vždy vyžaduje takových náležitostí jako pro pořízení posledního pořízení.

Jak VN, tak i NOZ obsahují ustanovení týkající se zrušovací doložky, tj. takové, která prohlašuje za neplatná všechna další pořízení, nebo ta, která nebudou učiněna v určité formě. VN stanovuje, že taková doložka je neplatná, tedy bez jakýchkoli právních následků. NOZ oproti tomu stanovuje neúčinnost takové doložky.

Počet ustanovení v NOZ	23
Počet ustanovení ve VN	33
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 14
	částečně: 4

3.6. Posloupnost na základě zákona⁵¹

Zákonná posloupnost je ve VN upravena v samostatné Hlavě 20., v NOZ poté v Díle 4 Hlavy III. Správně NOZ následuje VN v tom, že řadí úpravu zákonné posloupnosti za úpravu závěti a dědické smlouvy. Systematika části upravující dědění podle zákona je však ve VN a NOZ částečně odlišná. Shodná jsou úvodní ustanovení, která vymezují, že pokud nedědí žádný dědic dle dědické smlouvy, ani dle závěti, nastane zákonná dědická posloupnost k pozůstalosti, nebo k její části. Shodně je upraven i institut odúmrti, kdy připadá pozůstalost státu.

VN rozděluje úpravu zákonných dědiců do šesti částí, a to části upravující zákonné právo dědické příbuzných původu manželského, část upravující zákonné právo dědické dětí z manželství prohlášeného za neplatné a dětí legitimovaných, část upravující zákonné právo dědické dětí nemanželských, zákonné právo dědické osvojců, zákonné dědické právo po dětech uvedených v §§ 562 až 564, a na konec část upravující zákonné právo dědické pozůstalého manžela. NOZ oproti tomu vymezuje pouze šest tříd zákonných dědiců. NOZ se navrácí k rozšíření dědických tříd oproti občanskému zákoníku z roku 1964, který upravoval pouhé čtyři zákonné dědické třídy.

VN upravuje na začátku čtyři zákonné dědické třídy. V první třídě dědí děti zůstavitele, v druhé jeho rodiče a jejich potomstvo, ve třetí jeho staří rodiče a jejich potomstvo a ve čtvrté poté staří rodiče rodičů zůstavitelových. Oproti NOZ je dědické právo pozůstalého manžela upraveno zvlášť odděleně od uvedených čtyř zákonných tříd. VN v ustanovení § 568

⁵¹ Podrobněji k NOZ: ŠVESTKA: *Občanský zákoník: komentář...*, s. 329-347.

výslovně uvádí, jaký podíl na pozůstalosti připadá manželovi podle toho, v jaké zákonné třídě se dědí. Ustanovení § 571 poté stanovuje, že jako přednostní odkaz připadají pozůstalému manželovi také movitosti náležející k manželské domácnosti. Vedle dětí zůstavitele prvního stupně mu však připadá jen to, co je nutno k jeho vlastní potřebě.

NOZ v Díle 4 upravujícím zákonnou posloupnost vymezuje šest zákonných tříd, kdy v první dědí zůstavitelovy děti a manžel, v druhé manžel, rodiče a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti, ve třetí třídě dědí zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří s ním žili ve společné domácnosti, ve čtvrté třídě prarodiče zůstavitele, v páté prarodiče rodičů zůstavitele a konečně v šesté třídě dědí děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele.

V rámci první zákonné dědické třídy uplatňují VN i NOZ tzv. princip neomezené reprezentace. Tento princip spočívá v tom, že nedědí-li v první zákonné dědické třídě děti zůstavitele, nabývají jejich dědické podíly jejich děti, a totéž platí i o vzdálenějších potomcích téhož předka.

Shodně poté VN a NOZ obsahují i ustanovení o několikerém příbuzenství, které stanovuje, že pokud je někdo se zůstavitelem příbuzný z více stran, má z každé strany dědické právo, které by mu náleželo jako příbuznému z této strany.

Tabulka přehledu zákonných dědických tříd ve VN a NOZ:

	VN	NOZ
1.třída	- manželské děti zůstavitele prvního stupně ⁵² a není-li jich tak jejich potomci + ¼ pozůstalosti pozůstalý manžel	-dětí zůstavitele a manžel rovným dílem
2.třída	-rodiče zůstavitele a jejich potomci -½ pozůstalosti pozůstalému manželovi	-manžel nejméně ½ pozůstalosti -stejným dílem rodiče zůstavitele + ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před

⁵² Podle § 563 nemanželské děti mají stejná práva s dětmi manželskými při zákonné posloupnosti po matce a jejich příbuzných.

		jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z toho důvodu pečovali o spol. domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele
3.třída	-staří rodiče a jejich potomstvo – ½ rodičům otcovým a jejich potomkům + ½ rodičům matčíným a jejich potomkům -1/2 pozůstalosti pozůstalému manželu	-stejným dílem zůstavitelovi sourozenci + ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z toho důvodu pečovali o spol. domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele
4.třída	-staří rodiče rodičů zůstavitelových – ½ starým rodičům zůstavitelova otce + ½ starým rodičům zůstavitelovy matky -není-li zákonných dědiců 1. a 2. třídy, ani starých rodičů, dostane se pozůstalému manželu celé pozůstalosti	-stejným dílem prarodiče zůstavitele
5.třída	---	-prarodiče rodičů zůstavitele – ½ prarodičům zůstavitelova otce + ½ prarodičům zůstavitelovy matky
6.třída	---	-stejným dílem děti dětí sourozenců zůstavitele + děti prarodičů zůstavitele

Počet ustanovení v NOZ	9
Počet ustanovení ve VN	26
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 3
	částečně: 3

3.7. Povinný díl⁵³

Na právní úpravu zákonné posloupnosti navazuje ve VN i NOZ právní úprava povinného dílu, včetně možnosti vydědění a započtení na povinný díl. Institut povinného dílu je určitým projevem omezení jednoho z principů dědického práva, a to principu pořizovací volnosti. Povinný díl spočívá v tom, že jisté osoby, bez ohledu na ustanovení testamentární, mají nárok na vyplacení ceny jisté pozůstalostní kvóty.⁵⁴ Podrobněji se diplomová práce zabývá institutem povinného dílu ve své další kapitole.

3.7.1. Nepominutelný dědic⁵⁵

Osoby, kterým přísluší z pozůstalosti povinný díl, se nazývají nepominutelnými dědici.

V prvních ustanoveních části upravující postavení nepominutelných dědiců je v obou právních předpisech vymezeno, kdo vůbec nepominutelným dědicem může být. V tomto případě NOZ ustanovení VN nepřebírá. VN stanovuje v ustanovení § 574, že nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele, a není-li jich, tak jeho rodiče. Přičemž následující ustanovení § 575 upřesňuje, že dětmi se rozumí i vnuci a pravnuci, rodiči se rozumí rodiče všech stupňů. Podle ustanovení § 1643 NOZ jsou nepominutelnými dědici v současné právní úpravě pouze děti zůstavitele, a nedědí-li, pak jejich potomci. NOZ zachovává úpravu obsaženou v předchozím občanském zákoníku z roku 1964.

Dále oba právní předpisy stanovují, kolik povinný díl činí. Dle VN pokud je nepominutelným dědicem dítě zůstavitele, činí povinný díl polovinu hodnoty zákonného podílu. Je-li nepominutelným dědicem předek zůstavitele, činí povinný díl třetinu hodnoty povinného dílu. NOZ oproti VN rozlišuje, zda je nepominutelný dědic nezletilý či zletilý. Je-li nezletilý, přísluší mu tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného podílu. Je-li zletilý pak

⁵³ Podrobněji k NOZ: ŠVESTKA: *Občanský zákoník: komentář...*, s. 349-403.

⁵⁴ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy*. Část 1. Praha: Bursík & Kohout, 1905, s. 25.

⁵⁵ Blíže k tématu například: BEDNÁŘ, Václav. Nepominutelný dědic. In *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: A. Čeněk, 2010, s. 17-28.

čtvrtina jeho zákonného podílu. NOZ sice nenásleduje vzoru VN, ale i tak mění dosavadní úpravu obsaženou v občanském zákoníku z roku 1964.⁵⁶

3.7.2. Povinný díl a jeho výpočet

Shodně právní předpisy stanovují, že povinný díl může být zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, ale musí nepominutelnému dědici zůstat zcela nezatížen.

Oba právní předpisy poté upravují, jak se povinný díl nepominutelného dědice vypočítává. Pro účely výpočtu povinného dílu se vždy přihlíží i k osobám, které právo na povinný díl nemají z důvodu, že jsou nezpůsobilé dědit nebo byly vyděděny.

NOZ shodně s VN stanovuje, že nepominutelný dědic nemá právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž jen na peněžitou částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu. Osoby označené za nepominutelné dědice mají tak právo na určitý majetek zůstavitele, nelze však spravedlivě požadovat, aby se jim muselo dostat přesně těch věcí, které zůstavitel vlastnil, pokud se rozhodl je odkázat jiným osobám.⁵⁷ NOZ poté navíc umožňuje, aby se nepominutelný dědic dohodl s ostatními dědici jinak, nesmí tím být však zkrácena práva věřitelů, jinak je dohoda vůči věřitelům neúčinná.

Aby mohl být dle VN i NOZ vypočten povinný díl, je potřebné sepsat a odhadnout majetek v pozůstalosti. Dluhy a závady, které vázly na majetku již v době smrti zůstavitele, se od hodnoty majetku odečtou.

3.7.3. Započtení na povinný díl

S výpočtem povinného dílu nepominutelného dědice souvisí i možnost započtení na takový povinný díl. Dle obou právních předpisů se na povinný díl započte vše, co nepominutelný dědic skutečně nabyl z pozůstalosti odkazy nebo jinými opatřeními zůstavitele. Započítávají se také dary obdržené od zůstavitele za podmínek stanovených VN či NOZ. Speciálně je poté upraveno jak ve VN, tak i v NOZ započtení na povinný díl potomka zůstavitele. VN stanovuje, že na povinný díl dcery či vnučky se započte to, co jim zůstavitel dal jako přínos, na povinný díl syna či vnuka, to co jim zůstavitel dal jako výpravu, a nakonec na povinný díl dítěte zůstavitele se započte to, co mu zůstavitel dal k nastoupení živnosti nebo jiného povolání. NOZ podobně stanovuje, že na povinný díl potomka zůstavitele se započte, co mu zůstavitel dal na náklady spojené se založením samostatné domácnosti, manželského či

⁵⁶ OZ 1964 v ustanovení § 479 stanovoval, že nezletilým potomkům se musí dostat tolik, kolik činí jejich zákonný dědický podíl a zletilým potomkům pak tolik, kolik činí polovina jejich zákonného dědického podílu.

⁵⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2011, s. 138.

obdobného soužití nebo s nástupem do povolání, případně také to, co zůstavitel poskytl potomku k úhradě dluhů zletilého potomka.

Dle VN jsou nepominutelnými dědici, jak je výše uvedeno, i rodiče zůstavitele. Na jejich povinný díl se pak započte dle VN to, co jim bylo předem dáno, nebylo-li to poskytnuto jako zákonitá podpora či z pouhé štědrosti.

3.7.4. Vydědění

S institutem povinného dílu, resp. nepominutelného dědice, souvisí nesporně i institut vydědění. Zůstavitel má možnost podle VN i NOZ vydědit nepominutelného dědice z důvodů uvedených v daném právním předpise.

VN vymezuje tři důvody pro vydědění dítěte zůstavitele. Těmi jsou, že dítě opustilo zůstavitele bez pomoci v nouzi, bylo pravoplatně odsouzeno pro zločin svědčící o zvrhlé povaze, a nakonec důvod, že dítě vede vytrvale zhýralý život. Rodiče zůstavitele poté mohou být vydědění ze stejných důvodů, a navíc také z důvodu, že úplně zanedbali výchovu zůstavitele.

NOZ obsahuje v zásadě stejné důvody vydědění, doplňuje však jeden důvod navíc, a to ten, že nepominutelný dědic neprojevoval o zůstavitele opravdový zájem, jaký by projevoval měl.

NOZ shodně s VN stanovuje i další možnost vydědění, a to v případě, že si nepominutelný dědic počíná marnotratně nebo je zadlužen, a je tu tak obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Takto lze nepominutelného dědice vydědit však pouze za podmínky, že jeho povinný díl zůstává zůstavitel dětem takového nepominutelného dědice.

Vydědění lze poté dle obou právních předpisů učinit pouze způsobem, jakým se pořizuje či zrušuje závěť. Po vzoru VN se NOZ také navrácí k tomu, že nevysslovení důvodu vydědění nezpůsobuje jeho neplatnost.

Počet ustanovení v NOZ	20
Počet ustanovení ve VN	28
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 11
	částečně: 7

3.8. Započtení na dědický podíl⁵⁸

Možnost započtení na dědický podíl je ve VN upravena v samostatné Hlavě 22., v NOZ v Díle 5, Oddílu 5 společně se započtením na povinný díl.

Dle VN se započtení na dědický podíl provede při posloupnosti dětí podle posledního pořízení, jen je-li zůstavitelem nařízeno v takovém posledním pořízení. Při posloupnosti zákonné se u dětí započte vždy to, co na povinný díl. Rodiče však mohou i při posloupnosti zákonné započtení prominout. K tomu je potřeba prohlášení zůstavitele učiněného ve formě jako pro poslední pořízení. NOZ nerozlišuje, zda jde o posloupnost dle posledního pořízení či posloupnost zákonnou. Stanovuje, že započtení na dědický podíl se provede, jen přikáže-li to zůstavitel projevem vůle učiněným ve formě předepsané pro pořízení závěti. Výjimkou je, že soud může provést započtení, a to i když to zůstavitel nepřikázal, byl-li by nepominutelný dědic neodůvodněně zvýhodněn.

Pravidla pro započtení jsou stanovena ve VN i NOZ shodně. Těmito pravidly jsou, že započtení nezakládá povinnost něco vydat, ledaže se jedná o případ odvolání daru, a dále, že při započtení se počítá hodnota toho, co podléhá započtení, podle doby odevzdání. Pouze v mimořádných případech může soud rozhodnout jinak.

Počet ustanovení v NOZ	3
Počet ustanovení ve VN	6
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 1
	částečně: 0

3.9. Právo na zaopatření⁵⁹

VN obsahuje v samostatné Hlavě 23. právní úpravu výživy a zaopatření z pozůstalosti, a stejně tak činí i NOZ v Díle 6 Hlavy III. NOZ v ustanovení § 1665 shodně s ustanovením § 608 VN stanovuje, že ten, kdo by jinak byl nepominutelným dědicem, ale nemá právo na povinný díl, má právo na nutnou výživu, pokud se mu jí nedostává a pokud není schopen sám se živit. Oproti VN však NOZ navíc stanovuje podmínku, že osoba má právo na nutnou výživu, jen pokud není schopna se sama živit. VN tuto podmínku nestanovuje. Další podmínky však již jsou v obou právních předpisech shodné. Jedná se o podmínku, že osoba nemůže dostat z pozůstalosti více, než kolik by činil její povinný díl, dále, že nemá právo na

⁵⁸ Podrobněji k NOZ: ŠVESTKA: *Občanský zákoník: komentář...*, s. 404-406.

⁵⁹ Podrobněji k NOZ: Tamtéž, s. 407-418.

nutnou výživu, pokud na jejím místě dědí její potomek, anebo je-li její potomek povolán na jejím místě k povinnému dílu.

3.9.1. Právo pozůstalého manžela na zaopatření

Speciálně je ve VN i NOZ upraveno právo na zaopatření pozůstalého manžela. VN stanovuje, že pozůstalý manžel má užívací právo na movitostech, které by mu připadly do vlastnictví podle zákonné posloupnosti. Dále má po dobu vdovství právo na zaopatření odpovídající dosavadní životní míře, pokud se mu ho jinak nedostává. Takové zaopatření může být sníženo na nutnou výživu, svědčí-li proti manželu důvody dědické nezpůsobilosti. NOZ shodně stanovuje, že pozůstalý manžel nabývá vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když není dědicem. Pozůstalý manžel má dle NOZ právo na slušnou výživu po dobu šesti týdnů po smrti manžela, a je-li vdova těhotná, má právo na takovou výživu až do konce šestého týdne po porodu.

VN ohledně práva pozůstalého manžela na zaopatření nadále stanovuje, že pokud by právem pozůstalého manžela bylo zkráceno právo na slušnou výživu zůstavitelových potomků, ztenčí se právo pozůstalého manžela na tolik, aby se jemu a potomkům zůstavitele dostalo stejné výživy. Nutná výživa nepominutelného dědice nesmí být právy pozůstalého manžela nikdy zkrácena. NOZ obsahuje obdobné ustanovení. Stanovuje v ustanovení § 1666 odst. 3, že bylo-li by právem pozůstalého manžela zkráceno právo na nutnou výživu nepominutelného dědice, zkrátí se právo pozůstalého manžela tak, aby se všem dostalo stejné výživy.

NOZ oproti VN navíc upravuje v ustanovení § 1666 odst. 2 případ, kdy byl pozůstalému manželovi odepřen nebo zkrácen zákonný dědický podíl. V tomto případě má poté právo na nutné zaopatření až do uzavření nového manželství. Podmínkami pro takové zaopatření však jsou ty, že se mu takové zaopatření nedostává jinak, není schopen se sám živit a nakonec, že nemůže z pozůstalosti dostat více než kolik by činila polovina jeho zákonného dědického podílu. Výslovně NOZ uvádí, že právo na takové nutné zaopatření nemá manžel, který bez vážných důvodů nesdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost, manžel nezpůsobilý být dědicem a manžel, který se dědictví zřekl nebo jej odmítl. Dostává-li se pozůstalému manželovi nutné zaopatření, nesmí tím být zkráceno právo na nutnou výživu nepominutelných dědiců.

NOZ navíc upravuje i právo pozůstalého rodiče na nutné zaopatření. Shodně s VN pak stanovuje, že osobám, které požívaly do smrti zůstavitele bezplatné zaopatření v jeho domácnosti, přísluší stejné zaopatření ještě tři týdny po smrti zůstavitele.

Počet ustanovení v NOZ	5
Počet ustanovení ve VN	5
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 3
	částečně: 1

3.10. Přejchod pozůstalosti na dědice⁶⁰

Hlava 24. je poslední hlavou VN, která se věnuje dědickému právu a obsahuje právní úpravu přechodu pozůstalosti na dědice. NOZ obsahuje tuto právní úpravu v Dílu 7 Hlavy III. Oba právní předpisy stanovují, že nabytí dědictví musí vždy potvrdit soud. Pokud dědic neuplatní své dědické právo ve lhůtě stanovené soudem, jeho dědické právo sice nezaniká, ale nepřihlíží se k němu při projednání pozůstalosti.

VN stanovuje, že dědic se musí ucházet o dědictví dědickou přihláškou, která musí obsahovat zákonem dané náležitosti, jinak je bez právních následků. NOZ se k dědickým přihláškám nevrací. Řízení o pozůstalosti je nyní upraveno v zákoně č. 292/ 2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Takové řízení se zahajuje zpravidla bez návrhu, na základě oznámení matričního úřadu o smrti fyzické osoby. Výjimečně může být zahájeno i na návrh, pokud je z návrhu patrné, že navrhovatel si činí právo na pozůstalost jako dědic.

VN i NOZ obsahují právní úpravu případu, kdy si odporují uplatněná práva na dědictví. Soud je v tomto případě povinen odkázat osobu, jejíž dědické právo se opírá o nejslabší důvod, aby své právo uplatnila žalobou. Shodně potom stanovují i pravidlo, že nejsilnějším důvodem je dědická smlouva nepopřená co do pravosti, poté závět a nakonec zákonná posloupnost.

3.10.1. Soupis pozůstalosti

Výhradu soupisu uplatňuje dle právní úpravy ve VN dědic v dědické přihlášce, dle NOZ ústně či písemně u soudu. Dle VN i NOZ platí, že zůstavitel nemůže odejmout právo na výhradu soupisu pozůstalosti.

Účelem soupisu pozůstalosti je zjistit a odhadnout pozůstalostní jmění ke dni smrti zůstavitele. Soupis soud provede, když některý z dědiců si soupis vyhradí při uplatňování dědického práva. Nicméně VN a také NOZ umožňují, aby soud provedl soupis pozůstalosti i v jiných případech. VN mezi takové případy řadí případ, kdy je mezi dědici osoba, která je pod zvláštní ochranou, případ, kdy není jisté, zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem, případ, kdy je nařízeno svěřenské nástupnictví a naposled případ, kdy o to žádá věřitel při

⁶⁰ Podrobněji k NOZ: ŠVESTKA: *Občanský zákoník: komentář...*, s. 419 -613.

návrhu na odloučení pozůstalosti. NOZ se shoduje v těchto případech, kromě případu svěřenského nástupnictví. Mimo to navíc dodává případ, kdy věřitel zůstavitele osvědčí, že je tu pro provedení soupisu jiný vážný důvod.

NOZ navíc umožňuje, aby byl soupis pozůstalosti v některých případech nahrazen seznamem pozůstalostního majetku, který vyhotoví správce pozůstalosti. V jednoduchých případech může být nahrazen i společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku, neodporují-li tomu dědicové.

Oproti VN obsahuje NOZ i úpravu nákladů na pořízení soupisu. VN tuto problematiku neupravuje a ponechává její právní úpravu na procesních předpisech⁶¹. Jedná se u NOZ opět pouze o rozšiřující ustanovení, které práce řadí do částečně obsahově shodných ustanovení.

3.10.2. Správa pozůstalosti

VN rozlišuje dvě možnosti správy pozůstalosti. První je správa pozůstalosti dědicem, případně dědici. Druhou možností je správa pozůstalosti opatrovníkem. Opatrovník přitom může být zřízen jako opatrovník pozůstalosti či opatrovník k provedení nároků na žádost pozůstalostního dědice. Mimo právní úpravu správy pozůstalosti také VN v ustanovení § 635 stanovuje, že určil-li zůstavitel vykonavatele závěti a ten úkol přijal, vykonává povinnost pečovat o splnění poslední vůle. Jedná se tedy o jakousi třetí možnost správy pozůstalosti upravenou ve VN. V ustanovení § 648 VN výslovně umožňuje, aby byl opatrovníkem zřízen vykonavatel poslední vůle.

Obdobně poté stanovuje i NOZ možnost správy pozůstalosti správcem či vykonavatelem závěti, povolal-li je zůstavitel. Jinak spravují pozůstalost dědicové.

3.10.3. Úschova pozůstalosti

Tzv. závěra pozůstalosti je právně upravena jak ve VN, tak i v NOZ. Jedná se o jisté opatření zajišťující pozůstalost v zákonem vymezených případech, nahrazuje soudní úschovu. Důvody, pro které soud učiní takové opatření, jsou vymezeny shodně v obou právních předpisech. Jedná se o případy, kdy některý z dědiců není svéprávný nebo je neznámého pobytu, případy, kdy je obava, že je pozůstalost předlužena, případy, kdy věřitel navrhl odloučení pozůstalosti a nakonec případy, kdy je tu jiný důležitý důvod pro zvláštní opatrnost.

Shodně VN a NOZ stanovují, že závěry není třeba, pokud je v pozůstalosti nemovitost poskytující dostatečnou jistotu.

⁶¹ Řízení o pozůstalosti upravoval císařský patent č. 208/ 1854 ř. z., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných věcech.

U právní úpravy závěry, resp. úschovy pozůstalosti, je inspirace VN zřejmá, když jsou ustanovení obou právních předpisů naprosto shodná.

3.10.4. Potvrzení dědictví a rozdělení pozůstalosti

VN hovoří o přikázání pozůstalosti, NOZ o potvrzení dědictví. Soud přikáže, resp. potvrdí dědictví vždy tomu, kdo má dle průběhu dědického řízení nejlepší dědické právo. Dědit může buďto pouze jeden dědic, nebo více dědiců. Dědí-li jeden dědic, shodně VN a NOZ stanovují, že soud vždy uvede při přikázání, resp. potvrzení dědictví, kdo je tímto dědicem, z jakého důvodu pozůstalost nabývá a zda tak činí s výhradou soupisu či nikoli. V případě více dědiců, uvede soud vždy jejich podíly na pozůstalosti.

VN i NOZ obsahují následně také právní úpravu rozdělení pozůstalosti, pro případy, kdy dědí více dědiců. Pravidla při rozdělování pozůstalosti soudem jsou v právních předpisech upravena shodně. NOZ však obsahuje oproti VN podrobnější úpravu, zejména co se týče dohody dědiců o rozdělení pozůstalosti. Taková ustanovení NOZ nelze tedy považovat za ustanovení odlišná, když pouze konkretizují právní úpravu rozdělení pozůstalosti. Práce je tak opět řadí do částečně obsahově shodných ustanovení.

3.10.5. Dluhy postihující dědice

VN i NOZ obsahují v části upravující přechod pozůstalosti i problematiku přechodu dluhů na dědice, přičemž úprava v NOZ je shodná s úpravou ve VN. Dluhy na dědice vždy přechází, nestanoví-li zákon jinak. Dědic se nemůže zprostit povinnosti založené mu pořízením pro případ smrti odmítnutím dědictví s tím, že uplatní své právo jako dědic ze zákona. Dále platí, že dokud soud nepřikáže, resp. nepotvrdí, pozůstalost dědici nebo dědicům, mohou se věřitelé domáhat uspokojení svých pohledávek jen z majetku náležejícího do pozůstalosti.

Důležitým při přechodu dluhů na dědice je nově možnost uplatnění výhrady soupisu, tzv. *beneficium inventarii*. Podle toho zda dědic uplatnil své právo na soupis pozůstalosti, se odvíjí, jak jej postihnou dluhy zůstavitele. Dědicové, kteří své právo uplatnili, hradí dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví. Oproti tomu dědicové, kteří neuplatnili výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu. Je-li dědiců více, hradí dluhy společně a nerozdílně, přičemž postih mezi nimi se řídí obecnými ustanoveními o společných dluzích. O možnosti uplatnit právo na výhradu soupisu musí být nyní dědic poučen notářem jako soudním komisařem. Dříve se dle rakouského ABGB uplatňovalo takové právo v dědické

příhláše. Zavedením této právní úpravy se značně posiluje postavení věřitele na úkor dědiců. Na dědice jsou tak kladeny vysoké nároky ohledně orientace v oblasti solidárních závazků.⁶²

S přechodem dluhů na dědice souvisí i možnost věřitelů navrhnout soudu odloučení pozůstalosti, která je v NOZ upravena po vzoru VN. Jedná se o možnost věřitele navrhnout soudu odloučení pozůstalosti od jmění dědice, u kterého je obava z předlužení. Uplatní-li věřitel takové právo, může se však následně uspokojit pouze z odloučené pozůstalosti, nikoli již z dědicova ostatního majetku.

Dědic, který uplatnil právo na výhradu soupisu, má podle VN i NOZ další zvýhodnění. To spočívá v tom, že vedle opatrovníka, resp. správce pozůstalosti dle NOZ, může navrhnout soudu, aby pro účely vyhledání dluhů zůstavitele, vyzval věřitele k ohlášení a doložení svých pohledávek. Nepřihlášený věřitel nemá poté nárok vůči dědicům, byla-li pozůstalost vyčerpána zaplacením pohledávek přihlášených. Výjimky tvoří případy, kdy se jedná o věřitele zástavní, příp. zadržovací, nebo kdy dědicové o pohledávce věřitele věděli.

VN navíc v rámci části upravující přechod pozůstalosti upravuje i tzv. dědické žaloby. Ty slouží jako prostředek ochrany tomu, kdo se chce domáhat vydání pozůstalosti či podílu na ní vůči osobě, které svědčí stejné nebo slabší dědické právo. Možnost uplatnit své právo žalobou je upravena dnes v zákoně č. 292/ 2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

V rámci právní úpravy přechodu pozůstalosti obsahují právní předpisy mnoho obsahově shodných ustanovení. Zejména ustanovení upravující dluhy postihující dědice jsou v NOZ shodná s těmi ve VN, a to zcela. Odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele je upravena v NOZ odlišně od úpravy v předchozím občanském zákoníku, a následuje právě vzoru VN.

Počet ustanovení v NOZ	44
Počet ustanovení ve VN	65
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 22
	částečně: 14

3.11. Zcizení dědictví⁶³

VN obsahuje právní úpravu zcizení dědictví v rámci Hlavy 24., která se věnuje přechodu pozůstalosti. NOZ řadí úpravu do samostatného Dílu 8 Hlavy III. Předpoklady a

⁶² BREJLOVÁ, Kateřina. Nové postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 1, s. 15.

⁶³ Podrobněji k NOZ: ŠVESTKA: *Občanský zákoník: komentář...*, s. 615-629.

následky zcizení dědictví jsou upraveny shodně ve VN a NOZ, pouze s nepatrnými odchylkami.

VN i NOZ připouští tedy, aby bylo dědictví po smrti zůstavitele zcizeno. Následkem je, že nabyvatel vstupuje do práv a povinností, které náleží k pozůstalosti. Smlouva o zcizení dědictví vyžaduje formu veřejné listiny, resp. notářského zápisu. VN navíc umožňuje i formu soudního protokolu.

Důležitým je, že zcizitel a nabyvatel po uzavření smlouvy odpovídají za dluhy zůstavitele věřitelům společně a nerozdílně. Zcizitel také odpovídá nabyvateli za pravost dědického práva, a případná škoda se řeší dle obecných ustanovení o náhradě škody.

Počet ustanovení v NOZ	7
Počet ustanovení ve VN	11
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 7
	částečně: 0

3.12. Praktické příklady srovnávání

V této části je uvedeno několik příkladů srovnání ustanovení NOZ a VN. Při srovnávání a následném tvoření tabulek je kladen důraz na obsahovou shodnost ustanovení, nikoli jazykovou. Zde jsou příklady několika zcela a částečně shodných ustanovení NOZ s VN a několika rozdílných ustanovení týkajících se jednotlivých institutů, na kterých práce ukazuje, jak bylo při srovnávání ustanovení o institutech dědického práva postupováno.

Zcela shodná ustanovení

VN § 377:

Dědické právo je právo na celou pozůstalost nebo na její poměrný díl (podíl).

NOZ § 1475:

Dědické právo je právo na pozůstalost nebo poměrný podíl z ní.

Prvním příkladem je hned první ustanovení o dědickém právu týkající se definování dědického práva. Oba právní předpisy definují tento pojem shodně.

VN § 499:

Odkaz jednotlivých věcí pozůstalostních a práv na ně se vztahujících, pak menších odměn pro zaměstnance, jakož i odkazy dobročinné mohou být požadovány ihned; jiné odkazy jsou splatné za rok od smrti zůstavitele, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele.

NOZ § 1624:

Odst. 1: Odkaz jednotlivých věcí z pozůstalosti a odkaz práv vztahujících se k takovým věcem může být požadován ihned. To platí i pro odkaz menších odměn pro zaměstnance a odkazy veřejně prospěšné, dobročinné a podobné. Jiné odkazy jsou splatné za rok od smrti zůstavitele.

Odst. 2: Ustanovení odstavce 1 se použije, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele.

Dalším příkladem je ustanovení z právní úpravy odkazů. Jelikož se jedná o institut, který je znovuobnoven v NOZ, poté co byl z českého práva vypuštěn, slouží zde VN jako podstatný inspirační zdroj právní úpravy. Vybráno je ustanovení o splatnosti odkazu, které je obsahově a dá se říci, že i slovně, zcela shodné s ustanovením VN. Právní úprava odkazu v NOZ obsahuje spoustu dalších takových ustanovení, což je nicméně zřejmé z výše uvedené tabulky u srovnávání právní úpravy odkazu.

Částečně shodná ustanovení

VN § 390:

Kdo může platně nakládati se svým právem dědickým, může se ho také předem zříci smlouvou se zůstavitelem. K platnosti smlouvy o zřeknutí dědictví je potřeba formy notářského spisu nebo soudního protokolu. Nebylo-li smluveno nic jiného, působí takové zřeknutí i proti potomkům.

NOZ § 1484:

Odst. 1: Dědického práva se lze předem zříci smlouvou se zůstavitelem; není-li jinak ujednáno, působí zřeknutí i proti potomkům. Kdo se zřekne dědického práva, zřídá se tím i práva na povinný díl; kdo se však zřekne jen práva na povinný díl, nezřídá se tím práva z dědické posloupnosti.

Odst. 2: Zřekl-li se někdo dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se tato osoba dědicem.

Odst. 3: Smlouva vyžaduje formu veřejné listiny; práva a povinnosti z ní však mohou být zrušeny, pokud strany dodrží písemnou formu.

Příkladem částečně obsahově shodného ustanovení může být ustanovení o zřeknutí se dědického práva. Možnost zřeknout se dědického práva nebyla upravena zákonem č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník, nicméně NOZ se opět navrácí k tomuto institutu a nechává se inspirovat starší právní úpravou před rokem 1950.⁶⁴ Úprava v NOZ je však podrobnější, a věnuje se oproti VN i problematice povinného dílu. Obsahově sice ustanovení NOZ vychází z ustanovení VN, jelikož ale VN se svým ustanovení §390 nezmiňuje o povinném dílu, řadí práce tato ustanovení do kategorie částečně shodných ustanovení.

NOZ § 1520

Odst. 1: Požádá-li o to svěřenský nástupce, sestaví dědic bez zbytečného odkladu a za jeho přítomnosti v písemné formě inventář všeho, co děděním nabyt, uvede v něm den sestavení a vydá ho svěřenskému nástupci. Na žádost svěřenského nástupce musí být podpis dědice na inventáři úředně ověřen.

Odst. 2: Svěřenský nástupce má právo požadovat sestavení inventáře ve formě veřejné listiny.

Odst. 3: Náklady na sestavení inventáře jdou k tíži dědictví.

Druhý příklad uvádí tzv. rozšiřující ustanovení v NOZ. Jedná se o ustanovení z právní úpravy svěřenského nástupnictví. NOZ podrobněji upravuje některé případy s tímto institutem související, které VN neupravuje. Nicméně základ právní úpravy institutu je inspirován VN, lze považovat tato rozšiřující ustanovení za částečně shodná, neboli částečně inspirovaná právní úpravou VN.

Rozdílná úprava

Rozdílnost je posuzována ve srovnávací části buďto tak, že jeden z právních předpisů obsahuje určité ustanovení a druhý jej neobsahuje vůbec, anebo tak, že určitá ustanovení stanovují něco opačného.

⁶⁴ Institut zřeknutí se dědického práva byl upraven ještě v občanském zákoníku z roku 1950.

NOZ § 1598

Každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená. Zatíží-li zůstavitel více, má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu.

Prvním příkladem je výše zmíněný případ, že jeden právní předpis (zde NOZ) obsahuje určité ustanovení, a druhý nikoli. Uvedeno je ustanovení z právní úpravy odkazu, které pojednává o tzv. falciánské kvartě. Jak práce uvádí výše, ABGB ani VN nepřevzaly tento institut římského práva do právní úpravy odkazu, ale NOZ se k tomuto omezení zůstavitele při pořizování odkazů navrácí.

VN § 485

Odkáže-li zůstavitel někomu stejnou částku, jakou mu je sám dlužen, má se za to, že odkazem chtěl shladiti dluh.

NOZ § 1617

Odkáže-li zůstavitel někomu stejnou částku, jakou mu je sám dlužen, má se za to, že nechtěl odkazem splnit dluh. Odkazovník obdrží dluh i odkaz.

Druhý příklad je situace kdy jsou ustanovení VN a NOZ obsahově opačná. Uvedený příklad se týká odkazu pohledávky a situace, kdy je zůstavitel dlužníkem odkazovníka. Jak je vidět z uvedených ustanovení, řeší VN a NOZ tyto případy odlišně. Zatímco odkaz částky rovnající se dluhu se dle VN považuje za vůli splnit dluh, dle NOZ to neplatí, a odkazovník má právo na dluh i odkaz.

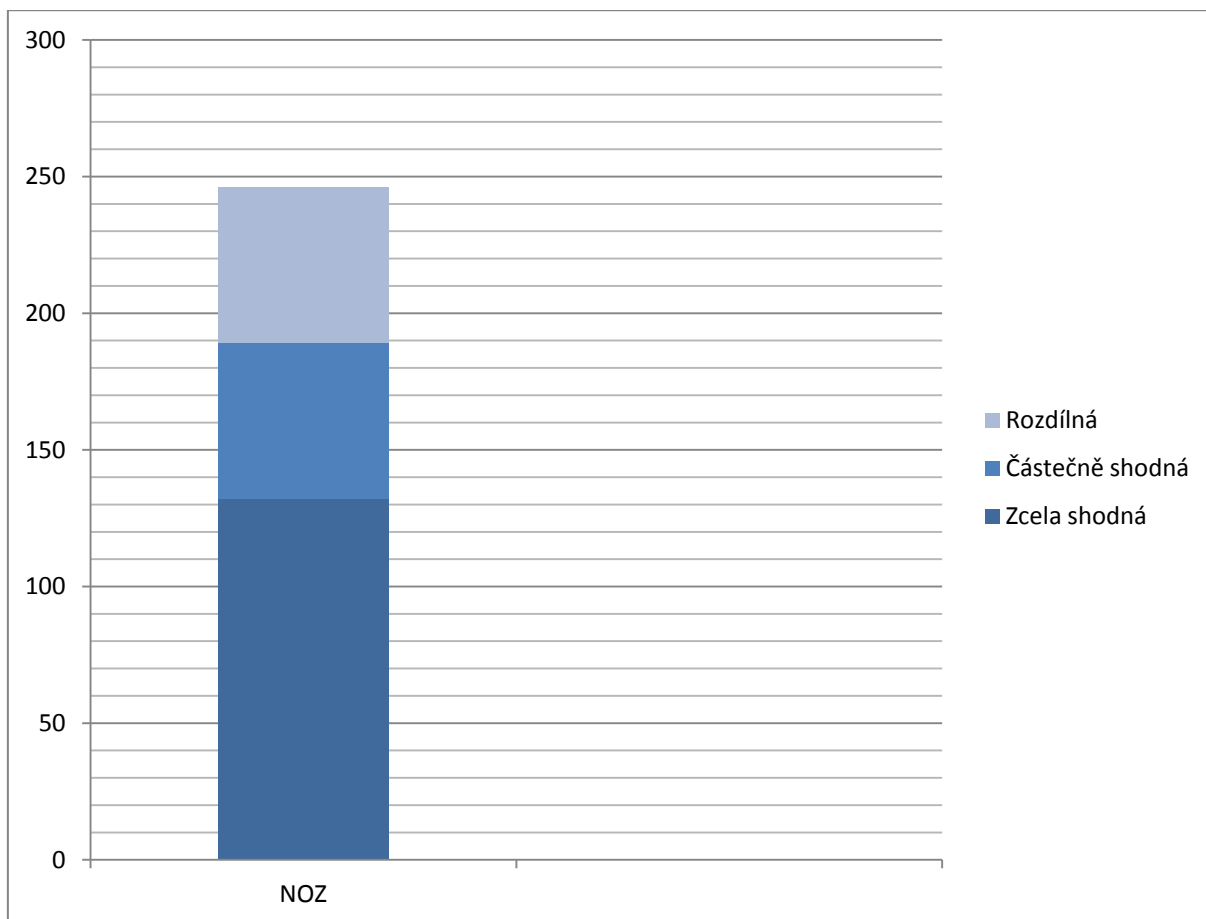
3.13. Shrnutí

Závěrečná tabulka shrnuje údaje z výše uvedených tabulek s přehledem ustanovení o jednotlivých ustanoveních dědického práva.

Počet ustanovení v NOZ	246
Počet ustanovení ve VN	312
Počet ustanovení NOZ obsahově shodných s ustanoveními VN	zcela: 134
	částečně: 57

Následující graf zobrazuje kolik ustanovení NOZ o dědickém právu (z celkových 246) je obsahově zcela shodných, částečně shodných a rozdílných s ustanoveními VN. Jedná se tak

o grafické znázornění výše uvedené tabulky s celkovým přehledem ustanovení NOZ a VN. Z tabulky i grafu vyplývá, že NOZ je podstatnou měrou inspirován právě VN, kdy zcela a částečně shodná ustanovení s VN (celkem 191) tvoří **78 %** NOZ (v rámci právní úpravy dědického práva).

Zjištěný údaj však pouze ukazuje, v kolika ustanoveních se právní předpisy obsahově shodují. Z takového zjištění lze sice určit jistou míru inspirace, nicméně nelze tvrdit, že by VN byl zdrojem inspirace nového dědického práva ze 78 %. I rozdílná ustanovení NOZ se totiž mohla do určité míry inspirovat ustanoveními VN. Míra inspirace vyjádřená v procentech by tak mohla být ještě vyšší.

4. Exkurz do právní úpravy povinného dílu

Srovnáváním jednotlivých ustanovení NOZ a VN o povinném dílu se zabývá diplomová práce v předešlé části. Z přehledové tabulky o ustanoveních těchto právních předpisů vyplývá, že ve většině ustanovení o povinném dílu se právní předpisy shodují. Přesně obsahuje NOZ 12 zcela obsahově shodných a 7 částečně shodných ustanovení s VN, což znamená, že zhruba 83 % ustanovení NOZ o povinném díle obsahově odpovídá ustanovením VN upravujícím tutéž problematiku. Občanské zákoníky z roku 1950 a 1964 značně zúžily právní úpravu povinného dílu, resp. nepominutelných dědiců.⁶⁵ NOZ se navrácí k rozsáhlejší a podrobnější úpravě tohoto institutu, inspirován meziválečnou rekonstrukcí.

V následující části uvádí diplomová práce důležitá ustanovení NOZ o povinném dílu, u kterých je zřejmá inspirace právě ustanoveními VN. Zařazena jsou i ustanovení o vydědění, které s institutem povinného dílu nerozlučně souvisí, a poté i ustanovení o započtení na povinný díl a dědický podíl.

4.1. Jak má být povinný díl zůstaven

VN a NOZ se sice neshodují v tom, koho řadí mezi nepominutelné dědice a kolik povinný díl činí (viz podkapitola 3.7.1), nicméně se NOZ inspiruje v ustanovení § 1644 ustanovením § 584 VN o podobě povinného dílu. Ten může být tedy zůstaven jak ve formě dědického podílu, tak i ve formě odkazu, vždy však zcela nezatížen.

4.2. Výpočet povinného dílu

NOZ se v ustanovení § 1645 navrácí ke staré zásadě stanovené i v ustanovení § 577 VN. Ustanovení sledují zásadu *exheredatus partem facit ad minuendam* (podíl vyděděného způsobí zmenšení povinného dílu).⁶⁶ Důvodem, proč se NOZ navrácí k této staré zásadě je především to, že žádný z nepominutelných dědiců nemůže mít prospěch z toho, že některého z nich zůstavitel vydědí. Opačný přístup by mohl motivovat některého z nepominutelných dědiců k projevování zájmu o vydědění dalšího z nepominutelných dědiců, což nutně vede k narušování soudržnosti rodiny.⁶⁷ Zásada je rozšířena dle vzoru VN i na případy zřeknutí se dědictví a případy dědické nezpůsobilosti.

Co se týče samotného výpočtu povinného dílu, opět je u NOZ zřejmá inspirace ustanoveními VN, kdy shodně stanovuje určitá pravidla pro takový výpočet. Předně je

⁶⁵ OZ 1950 v ustanovení § 551 a OZ 1964 v ustanovení § 479 pouze stanovují, že je závěť neplatná v případě, že se stanoveným osobám (nepominutelným dědicům) nedostane zákonem stanoveného podílu. OZ 1950 řadí mezi nepominutelné dědice ještě i rodiče a staré rodiče zůstavitele, OZ 1964 mezi ně řadí už jen potomky zůstavitele.

⁶⁶ ELIÁŠ a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 669.

⁶⁷ Tamtéž, s. 670.

stanoveno, že nepominutelný dědic nemá právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž jen na peněžní částku rovnající se jeho povinnému dílu (v případě, že je nepominutelný dědic opominut).⁶⁸ Z uvedeného důvodu například odborník a vedoucí jednoho z pěti subkomitétů pro revizi občanského zákoníku v meziválečném období, Emil Svoboda, nepovažoval označení nepominutelných dědiců za správné. Nesprávné bylo podle něj takové označení proto, že oprávněné osoby nemají dědické nároky, ale pouze obligační nárok na vyplacení zákonem určeného podílu. Za lepší označení oprávněných osob tak považoval označení nepominutelní čekatelé.⁶⁹

Přirozeně pravidlo, že nepominutelný dědic nemá práva na podíl z pozůstalosti, neplatí, pokud se dědí dle zákonné posloupnosti. Pokud tedy dojde k opomenutí (preterici) nepominutelného dědice, je následkem vznik obligačního nároku takového dědice vůči závětním dědicům, popř. dědici povolánému dědickou smlouvou, a vůči odkazovníkům. Vzniká mu tak pohledávka na vyplacení povinného dílu.⁷⁰

NOZ se inspiroje i v technických pravidlech pro výpočet povinného dílu, kdy se sepíše majetek v pozůstalosti a odhadne se, přičemž dluhy zůstavitele a závady na majetku se od hodnoty majetku odečtou.

4.3. Vydědění

Jedním z případů, kdy oprávněná osoba pozbývá práva na povinný díl je případ, kdy je zůstavitelem platně vyděděna, tj. ze zákonného důvodu a v zákonem stanovené formě. Forma listiny o vydědění je stanovena stejně jako pro závět'. Platnost vydědění není nově dle NOZ podmíněna uvedením důvodu vydědění, po vzoru VN. Nevysloví-li zůstavitel důvod vydědění, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění.

Ohledně důvodů vydědění NOZ zčásti zachovává důvody stanovené v předchozím občanském zákoníku z roku 1964. Jsou tu však i určité změny, přičemž některé z nich jsou inspirovány VN, některé nikoli.

NOZ oproti VN navíc stanovuje dva důvody vydědění. Prvním je neprojevení opravdového zájmu nepominutelného dědice o zůstavitele, a druhým je možnost zůstavitele

⁶⁸ Při přípravě VN zazněly mnohé kritiky proti takovému ustanovení s odkazem na možné poškození nepominutelného dědice při poklesu hodnoty peněz. Nakonec však komise ponechala toto ustanovení s tím, že k poklesu hodnoty peněz nedochází často, a že takové ustanovení je vhodnější než stanovení, že má nepominutelný dědic právo na dědický podíl. In *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se vydává občanský zákoník* [online, cit. 17. prosince 2014]. Dostupné na: <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_25.htm>.

⁶⁹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921, s. 72.

⁷⁰ ELIÁŠ a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 677.

vydědit nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen. Druhý uvedený důvod vydědění je převzat ze starého práva ABGB. VN dané ustanovení ABGB nepřebírá s tím, že se jedná o samozřejmou možnost takového vydědění.⁷¹ NOZ se navrácí k zařazení takového ustanovení do právní úpravy vydědění, a to zejména z toho důvodu, že tak budou vyloučeny případné spory, zda zůstavitel za svého života osobě prominul její poklesek způsobující dědickou nezpůsobilost, či nikoli.⁷²

VN jako jeden z důvodů pro vydědění nepominutelného dědice stanovuje, že tato osoba byla právoplatně odsouzena pro zločin svědčící o její zvrhlé podobě. VN se v mnohém inspiroje rakouským ABGB, ten však spojuje daný důvod pro vydědění s uložením trestu odnětí svobody na doživotí nebo alespoň dvacet let. Při přípravě občanského zákoníku v meziválečném období snížil subkomitét zabývající se dědickým právem tuto hranici na deset let, avšak pouze prozatímně. Emil Svoboda uvádí v návrhu osnovy pro revizi občanského zákoníku, že desetiletý žalář je uveden s vědomím, že ustanovení je prozatímně formulováno a bude přizpůsobeno stanovisku nového trestního zákona.⁷³ Nakonec superrevizní komise odmítla spojovat důvod pro vydědění s výměrou trestu a zvolila formulaci, že je důvodem právoplatné odsouzení pro zločin svědčící o zvrhlé povaze. K myšlence morální taxace se navrácí po vzoru VN i NOZ, který stanovuje jako důvod pro vydědění odsouzení pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o zvrhlé povaze nepominutelného dědice.

Inspirací je VN i ohledně ustanovení § 1647 NOZ, kde je stanoven poslední důvod pro vydědění. Vztahuje se na případy, kdy je nepominutelný dědic zadlužen nebo si počíná marnotratně tak, že je zde obava, že se pro jeho potomky nezanechá povinný díl. Zůstavitel může zanechat povinný díl potomkům nepominutelného dědice, případně jejich potomkům. Na rozdíl od výše uvedených důvodů, nelze tento důvod pro vydědění rozšiřovat na potomky vyděděného, což je logické. Případ upravený v tomto ustanovení NOZ a ustanovení §582 VN se označuje jako *exhereditio bona mente facta* (vydědění v dobrém úmyslu).⁷⁴

⁷¹ In *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se vydává občanský zákoník* [online, cit. 17. prosince 2014]. Dostupné na http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_24.htm.

⁷² ELIÁŠ a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 671.

⁷³ SVOBODA, Emil. *Dědické právo: Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku pro Československou republiku*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924, s. 67.

⁷⁴ ELIÁŠ a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 672.

4.4. Ochrana nepominutelného dědice

V rámci právní úpravy ochrany nepominutelného dědice se NOZ inspiroval VN v tom, že rozlišuje případy, kdy zůstavitel opomene nepominutelného dědice vědomě, a kdy jej opomene nevědomě (omylem).

Pokud nastane druhý zmíněný případ, tedy, že dojde k opomenutí nepominutelného dědice z důvodu, že zůstavitel o takové osobě vůbec nevěděl, má pak taková osoba dle ustanovení § 1652 NOZ právo na povinný díl, který mu náleží podle zákona. V tomto směru není převzato ustanovení § 587 VN, které stanovuje, že se může opomenutý dědic domáhat dědického podílu, jaký po provedeném snížení připadne tomu z nepominutelných dědiců, kterému se dostalo nejmenší výhody. Tuto konstrukci nemůže NOZ převzít vzhledem k tomu, že české právo i nadále počítá pouze s jednou skupinou nepominutelných dědiců, a to potomků zůstavitele.⁷⁵

Je-li nepominutelný dědic opominut (preterován), má, jak je výše zmíněno, právo na vyplacení vůči ostatním dědicům a odkazovníkům. Stává se tak jejich věřitelem. Opominutí nepominutelného dědice tak nadále nezpůsobuje již neplatnost závěti, ale inspiroval se zde VN co se týče následků takového opomenutí.

4.5. Započtení na povinný díl a dědický podíl

Právní úpravu započtení neboli kolace rozděluje NOZ stejně jako VN na započtení na povinný díl a započtení na dědický podíl. Jsou to tedy převážně historické důvody proč NOZ řadí právní úpravu obou případů započtení do stejného oddílu. Jedná se totiž o odlišné instituty.

Oproti VN obsahuje NOZ dvě ustanovení, § 1658 a § 1659, která jsou společná pro započtení na povinný díl a dědický podíl. První „zásadou“ uvedenou v ustanovení § 1658 NOZ je, že započtení ať už na povinný díl, nebo dědický podíl, nezakládá povinnost něco vydat s výjimkou případu odvolání daru pro nevděk dle ustanovení § 2072 NOZ. Zde se NOZ odklání od právní úpravy VN, který obsahuje ustanovení § 796 a § 797 o odvolání daru pro zkrácení povinného dílu. Proč NOZ nepřebírá tato ustanovení VN není zřejmé. Ustanovení o odvolání daru pro zkrácení povinného dílu však obsahuje ještě původní osnova nového občanského zákoníku Karla Eliáše z roku 2005. Uvedená osnova z roku 2005 přesně přejímá ustanovení VN o odvolání daru pro zkrácení povinného dílu, kdy znění předmětného ustanovení osnovy z roku 2005 je následující:

⁷⁵ELIÁŠ, Karel a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 675.

§ 1735

(1) *Připočtou-li se při výpočtu povinného dílu také dary a pozůstalost k úhradě povinného dílu nestačí, může zkrácený nepominutelný dědic požadovat na obdarovaném vydání daru ke krytí schodku. Obdarovaný se může zprostit této povinnosti zaplacením schodku.*

(2) *Obdarovaný, který má sám právo na povinný díl, má povinnost podle odstavce 1, jen obdržel-li by darováním více, než kolik činí jeho povinný díl zvětšený o připočtené dary. To neplatí, došlo-li k darování před více než třemi roky před smrtí zůstavitele.*

§ 1736

Pro zkrácení povinného dílu lze dar odvolat nejpozději do jednoho roku od smrti zůstavitele.

Nezařazení ustanovení o odvolání daru pro zkrácení povinného dílu do právní úpravy NOZ se nedá považovat za úplně správný krok, kdy se vytváří určitá mezera v právu. Nicméně díky ustanovení § 10 odst. 2 NOZ o vyplňování mezer v zákoně, má právní praxe zákonnou oporu k nalezení řešení, které by vedlo k dobrému uspořádání práv a povinností, a tím dostatečné ochraně nepominutelných dědiců.⁷⁶

Ustanovení § 1659 poté stanovuje pravidlo pro počítání hodnoty toho, co podléhá započtení. Dle ustanovení § 607 VN se hodnota počítá dle doby odevzdání, v případech zvláštního zřetele hodných může soudce rozhodnout jinak. Tuto úpravu sleduje i NOZ.⁷⁷

Jak je zmíněno výše rozděluje NOZ stejně jako VN právní úpravu započtení na úpravu započtení na povinný díl a započtení na dědický podíl.

Právní úprava NOZ o započtení na povinný díl se do jisté míry inspirovuje právní úpravou obsaženou ve VN. Na povinný díl se započítává vše, čeho nepominutelný dědic skutečně nabyl z pozůstalosti odkazy nebo jinými opatřeními zůstavitelovými. Při započtení se tedy hledí k tomu, co nepominutelný dědic dostal *mortis causa*, ale i k některým poskytnutím, která dostal *inter vivos*.⁷⁸ Tak se přihlíží i k bezplatným plněním, která nepominutelný dědic obdržel. Při započítávání darů dle NOZ se z bezplatných plnění (vyjma obvyklých darování) ve prospěch povinného dílu započítávají jen ta, která obdržel od zůstavitele v posledních třech

⁷⁶ HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 11, s. 381.

⁷⁷ Tamtéž, s. 381.

⁷⁸ ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Díl třetí*. Praha: V. Linhart, 1935, s. 472.

letech před zůstavitelovou smrtí.⁷⁹ Dané ustanovení NOZ se částečně odkloňuje od ustanovení § 599 VN, které stanovuje, že se započítávají dary, které od zůstavitele dostal nepominutelný dědic sám, a které je podle § 597 VN třeba připočíst k pozůstalosti. Takovými dary jsou pak ty, které byly učiněny z důchodu bez ztenčení kmenového jmění, ty, kterými bylo vyhověno povinnosti mravní a posledně ty, které byly poskytnuty osobám nenáležícím mezi nepominutelné dědice, a které se staly dříve než tři roky před smrtí zůstavitele.

Inspiračním vzorem je následně ustanovení § 600 VN, které upravuje případy započtení tzv. poskytnutí do života. Obsahově se s ustanovením § 600 VN shoduje ustanovení § 1661 NOZ. Mezi ustanoveními jsou samozřejmě určité odlišnosti, a to vzhledem k době, ve které byl daný předpis připravován. NOZ se však inspiruje ustanovením VN v tom ohledu, že se jedná o ustanovení upravující započtení na povinný díl potomků zůstavitele, a nadále v tom, že předmětem započtení dle daného ustanovení jsou určitá poskytnutí těmto potomkům ze strany zůstavitele, která jim mají usnadnit vstup do samostatného života. O jaká se jedná poskytnutí, to stanovuje VN následovně:

§ 600

Co zůstavitel za svého života dal dceři nebo vnučce jako přínos; synovi nebo vnuku jako výpravu; nebo svému dítěti přímo k nastoupení živnosti nebo jiného povolání; anebo čeho užil k zaplacení dluhů dítěte, započte se jim na díl povinný. O věnu platí stejně jako o přínosu. Vnukovi se započte na povinný díl i to, co takto dostali rodiče, na jejichž místo vstupuje.

Ustanovení § 1661 NOZ se inspiruje zaprvé, jak je zmíněno výše, že se dané započtení týká potomků zůstavitele. Co se týče daných poskytnutí ze strany zůstavitele, řadí sem NOZ to, co zůstavitel dal potomku na úlevu v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti, manželského či obdobného soužití, poskytnutí spojená s nástupem povolání či se započtením podnikání, a v neposlední řadě i to, co zůstavitel použil na úhradu dluhů zletilého potomka.⁸⁰

Je přirozené, že rodič pomáhá svému potomku při výše zmíněných událostech, kdy potomek ještě zpravidla nemá dostatek prostředků k tomu, aby sám mohl začít žít zcela samostatně. Z toho důvodu tedy VN, a dnes i NOZ, správně řadí do právní úpravy započtení na povinný díl i tato ustanovení o započtení tzv. poskytnutí do života. Odlišností pouze je, že

⁷⁹ ELIÁŠ a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 679.

⁸⁰ Zde je na rozdíl od VN stanoveno, že se započítává, co zůstavitel poskytl na uhrazení dluhů zletilého potomka. VN umožňuje započtení i toho, co bylo poskytnuto na uhrazení dluhů nezletilého potomka zůstavitele.

NOZ dodává v ustanovení § 1661, že pokud se výše uvedená poskytnutí poskytla dříve než tři roky před zůstavitelovou smrtí, provede se započtení, pokud zůstavitel neprojeví opačnou vůli.

VN poté obsahuje i ustanovení o započtení na povinný díl ascendentů. Těm se započte vše, co dostali zálohou, pokud nejde o poskytnutí zákonné podpory, nebo poskytnutí ze štědrosti.⁸¹ NOZ přirozeně takové ustanovení nepřebírá, když k nepominutelným dědicům řadí pouze potomky zůstavitele.

Co se týče započtení na dědický podíl, i zde se právní úprava obsažená v NOZ odklání od právní úpravy VN. Ustanovení VN stanovují, že započtení na dědický podíl se provede při posloupnosti dle posledního pořízení, pokud tak zůstavitel nařídí, a při posloupnosti zákonné se provede vždy. Výjimkou pouze je, že dle ustanovení § 604 VN mohou rodiče při zákonné posloupnosti započtení prominout. Pro prominutí započtení se vyžaduje forma jako pro poslední pořízení. Tím se VN odlišuje i od právní úpravy ABGB, kde pro prominutí není potřeby formy posledního pořízení ani jiné formy.⁸² Ustanovení § 1663 NOZ pak stanovuje, že započtení na dědický podíl se provede vždy, tzn. u posloupnosti zákonné i dle závěti, jen přikáže-li tak zůstavitel projevem vůle učiněným ve formě předepsané pro pořízení závěti. Určitý způsob ochrany nepominutelnému dědici pak zajišťuje ustanovení § 1664 NOZ, které umožňuje, aby soud provedl započtení, i když to zůstavitel nepřikázal, byl-li by jinak nepominutelný dědic neodůvodněně znevýhodněn. NOZ tak klade větší důraz na autonomii vůle zůstavitele. Ten může o svém majetku pořídit v podstatě libovolně a dědicům, kteří nemají právo na povinný díl, může zanechat podíly z pozůstalosti dle své úvahy. Nelze mu tak bránit, aby rozhodl, jak má být provedeno započtení.⁸³

4.6. Shrnutí

Poslední část diplomové práce se zabývá vybraným institutem dědického práva, a to institutem povinného dílu. NOZ se zde v mnoha věcech inspiroval právě meziválečnou osnovou občanského zákoníku. Důležitými jsou zejména ustanovení o podobě a výpočtu povinného dílu (například, že nepominutelný dědic má pouze právo na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu a má tedy vůči ostatním dědicům a odkazovníkům obligační nárok). Viditelná je i inspirace u právní úpravy vydědění (možnost vydědit potomka, který je zadlužen nebo si počíná marnotratně). U ochrany nepominutelného dědice

⁸¹ ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k československému...*, s. 473.

⁸² Tamtéž, s. 479.

⁸³ ELIÁŠ a kol.: *Nový občanský zákoník...*, s. 680.

je podstatné převzetí ustanovení o preterici (opomenutí) nepominutelného dědice zůstavitelem.

Nejvíce se NOZ odklání od právní úpravy VN u započtení. Pouze částečnou inspirací je VN v případě započtení na povinný díl potomka v souvislosti s poskytnutími do života. Podstatnou odlišností je však problematika odvolání daru pro zkrácení povinného dílu, která s právní úpravou započtení souvisí. NOZ ve své finální podobě nepřevzal ustanovení o takové možnosti odvolání daru, čímž je do jisté míry oslabena ochrana nepominutelného dědice, jež byl na svém povinném dílu zkrácen.

Závěr

Diplomová práce řešila otázku, do jaké míry je úprava dědického práva v novém občanském zákoníku inspirována meziválečnou rekonstrukcí.

První a druhá kapitola byly věnovány inspiračním zdrojům nové rekonstrukce (včetně zamyšlení nad samotným pojmem) a genezi meziválečné rekonstrukce jako hlavního inspiračního zdroje nového dědického práva.

Třetí a čtvrtá kapitola byly zpracovány komparativní metodou. Ve třetí kapitole byla srovnávána ustanovení vládního návrhu a nového občanského zákoníku (za základ byla vzata systematika vládního návrhu). Každá podkapitola byla ukončena přehledovou tabulkou. Zvolená metoda srovnávání vycházela z obsahových hledisek a byla blíže představena na několika konkrétních příkladech v podkapitole 3.12. Ve čtvrté kapitole byla speciální pozornost věnována problematice povinného dílu.

Diplomová práce dospěla ke zjištění, že 78 % dědicko-právních ustanovení NOZ se obsahově shoduje s ustanoveními VN. Jedná se samozřejmě o údaj do jisté míry subjektivní, ovlivněný zvolenou metodou i vlastním hodnocením shodnosti, ovšem má svou vypovídající hodnotu a v odborné literatuře se jedná o dosud ojedinělé zjištění.

Z provedeného srovnání vyplývá, že nejvýrazněji byly vládním návrhem inspirovány instituty odkazu, odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele či zcizení dědictví, které jsou ve srovnání s dosavadní právní úpravou buď zcela nové (odkaz) nebo výrazně změněné (odpovědnost za dluhy).

Největší odchýlení od česko-rakouské tradice můžeme naopak sledovat u nabytí dědictví (nebyl převzat institut ležící pozůstalosti), dědické smlouvy (dříve ji bylo možné uzavřít jen mezi manžely) nebo nepominutelných dědiců (nejsou k nim řazeni předci, je omezena kolace). To, že se NOZ nevrací k institutu ležící pozůstalosti, lze považovat určitě za správné. Zakotvení vzniku dědického práva okamžikem smrti zůstavitele je vhodnější i s ohledem na moderní právní úpravy. Také rozšíření možností uzavřít dědickou smlouvu a související posílení autonomie zůstavitelovy vůle lze hodnotit pozitivně. Naopak ochrana nepominutelných dědiců se jeví jako problematičtější (zejména s ohledem na kolaci).

Ze srovnání je zřejmé, že se meziválečná rekonstrukce sice stala hlavním inspiračním zdrojem nového dědického práva, ale že se v některých otázkách od česko-rakouské tradice odchýlila. V některých otázkách se nový občanský zákoník přidržel dosavadního práva (zvl. u nabytí dědictví smrtí zůstavitele), v jiných se nechal inspirovat cizími inspiračními zdroji, zejména moderními zahraničními úpravami (např. švýcarským občanským zákoníkem u

dědické smlouvy), výjimečně historickými (zvl. římskoprávní falciánskou kvartou). Nesmíme pominout ani vlastní autorský vklad rekonstrukční komise, který však v některých případech pouze rozvíjí myšlenky meziválečné právní vědy.

Podrobné zmapování všech inspiračních zdrojů nového dědického práva úkolem, který přesahuje rámec diplomové práce. Touto problematikou bych se však ráda zabývala v rámci případné rigorózní práce.

Bibliografie

Monografie, učebnice a komentáře:

- BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2011. 301 s.
- DAJCZAK, Wojciech a kol. (české vydání DOSTALÍK, Petr). *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicium Olomoucense, o.p.s., 2013, 423 s.
- ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde, 2001. 302 s.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V: právo dědické*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 158 s.
- KUKLÍK, Jan, SKŘEJPKOVÁ, Petra. *Kořeny a inspirace velkých kodifikací*. Praha: Havlíček Brain Team, 2008. 198 s.
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Díl první*. Praha: V. Linhart, 1935. 1192 s.
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Díl třetí*. Praha: V. Linhart, 1935. 680 s.
- SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Vesmír, 1921. 104 s.
- SVOBODA, Emil. *Dědické právo: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku pro Československou republiku*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924. 87 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV. (§ 1475 až 1720)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s.

- TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy*. Část 1. Praha: Bursík & Kohout, 1905. 157 s.
- VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. I. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 615 s.

Právní předpisy a důvodové zprávy:

- Aktuální znění: zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník.
- Aktuální znění: zákon č. 292/ 2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
- Zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 141/ 1950 Sb., občanský zákoník.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. (dostupné také z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>).
- Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník. Praha: NS ČSR, 1937 (dostupné také z http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0844_55.htm, dále též http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_71.htm).

Články v časopisech a sbornících:

- BEDNÁŘ, Václav. Nepominutelný dědic. In *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: A. Čeněk, 2010, s. 17-28.
- BREJLOVÁ, Kateřina. Nové postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 1, s. 12-18.

- ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla Všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed.). *200 let - ABGB od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 16-29.
- ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 632-641.
- ELIÁŠ, Karel. Noblesa civilistické tradice a postmoderní přístupy k občanskému právu. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 8, s. 413-417.
- ELIÁŠ, Karel. Rekodifikace občanského práva v postmoderní době. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 1, s. 1-7.
- ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, roč. 9, č. 5, 2003, s. 97-104.
- HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 11, s. 381-386.
- HORÁK, Ondřej. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr (edd.). *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I – § 1–117 Obecná ustanovení*. Praha: Leges, 2013, s. 27-57.
- KUKLÍK, Jan. Všeobecný zákoník občanský (ABGB) v československém právu 1918 – 1950. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed.). *200 let ABGB – Od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 98-112.
- WAWERKA, Karel. Nový občanský zákoník z pohledu emeritního notáře. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 12, s. 28-30.

Abstrakt a klíčová slova / Abstract and key words

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje vztahu meziválečné rekodifikace a nového občanského zákoníku, který byl v mnohém inspirován vládním návrhem z roku 1937. První kapitola se zabývá pojmem inspiračního zdroje, důvody, proč je právě vládní návrh z roku 1937 vhodným inspiračním zdrojem, a nakonec také dalšími zdroji nového dědického práva. V druhé kapitole práce pojednává o přípravě vládního návrhu občanského zákoníku po vzniku samostatného Československa. V hlavní kapitole práce srovnává ustanovení vládního návrhu z roku 1937 a nového občanského zákoníku. Poslední kapitola se zaměřuje na vybraný institut dědického práva, a to institut povinného dílu.

Klíčová slova

inspirační zdroj, meziválečná rekodifikace, dědické právo, povinný díl

Abstract

The thesis concerns with a relationship between an interwar recodification and new civil code, that has been inspired by a governmental proposal from 1937 in many ways. The first chapter deals with the term „a source of inspiration“, why is the interwar recodification appropriate source of inspiration, and finally talks about other sources of inspiration of new inheritance law. In the second chapter, the thesis describes how the governmental proposal of civil code was prepared after Czechoslovakia declared its independence. In the main chapter, the thesis compares provisions of the governmental proposal from 1937 and new civil code. Last chapter focuses on one specific institute of inheritance law, and that is a legitime.

Key words

source of inspiration, interwar recodification, inheritance law, legitime

Příloha

Tabulka odpovídajících ustanovení VN a NOZ

VN	NOZ
§ 377	§ 1475 (1)
§ 378	§ 1475 (2)
§ 379	§ 1475 (3)
§ 380	§ 1476
§ 381	§ 1477 (1), § 1477 (2)
§ 382	§ 1479
§ 383	
§ 384	§ 1513
§ 385	§ 1478
§ 386	§ 1481
§ 387	§ 1481
§ 388	§ 1483
§ 389	
§ 390	§ 1484 (1), § 1484 (3)
§ 391	§ 1494
§ 392	§ 1494 (2)
§ 393	
§ 394	§ 1499
§ 395	§ 1500 (1)
§ 396	§ 1500 (2)
§ 397	§ 1501 (1), § 1501 (2)
§ 398	§ 1502
§ 399	§ 1503 (1), § 1503 (3)
§ 400	§ 1504

§ 401	§ 1505(2)
§ 402	§ 1506
§ 403	§ 1496
§ 404	§ 1497
§ 405	§§ 1525-1526
§ 406	
§ 407	§ 1527, § 1528 (1)
§ 408	§ 1528 (2)
§ 409	§§ 1529-1530
§ 410	§ 1530 (2)
§ 411	§ 1531
§ 412	
§ 413	
§ 414	§ 1532
§ 415	§ 1533
§ 416	§ 1534
§ 417	§§ 1535-1536
§ 418	§§ 1535-1536
§ 419	
§ 420	
§ 421	
§§ 422-427	
§ 428	§ 1496
§ 429	
§ 430	§ 1539
§ 431	§ 1539 (2)
§ 432	§ 1540
§ 433	§ 1541
§ 434	
§ 435	§ 1548

§ 436	
§ 437	§ 1542
§ 438	§ 1545
§ 439	§ 1549
§ 440	
§ 441	§ 1582, § 1592
§ 442	§ 1582 (2)
§ 443	§ 1591
§ 444	§ 1584 (1), § 1591
§ 445	§ 1587
§ 446	§ 1588 (1)
§ 447	§ 1585 (1)
§§ 448-451	
§ 452	§ 1507
§ 453	§ 1508
§ 454	§ 1509
§ 455	§ 1510
§ 456	§ 1512
§ 457	§ 1513
§ 458	§ 1514
§ 459	§ 1515 (1)
§ 460	
§ 461	
§ 462	
§ 463	§ 1519
§ 464	§ 1518
§ 465	
§ 466	§ 1594
§ 467	§ 1594 (2)
§ 468	§ 1596
§ 469	§ 1597
§ 470	§ 1599
§ 471	§ 1600

§ 472	§ 1601
§ 473	§ 1604
§ 474	§ 1605 (1)
§ 475	§ 1605 (2), § 1607
§ 476	§ 1606
§ 477	§ 1608
§ 478	§ 1609
§ 479	§§ 1610-1611
§ 480	§ 1612
§ 481	§ 1613
§ 482	§ 1614
§ 483	§ 1615
§ 484	§ 1616
§ 485	§ 1617
§§ 486-487	
§§ 488-489	
§§ 490- 491	
§ 492	§ 1618
§ 493	
§ 494	§ 1619
§ 495	§ 1620 (1)
§ 496	§ 1622
§ 497	§ 1623
§ 498	§ 1621 (1)
§ 499	§ 1624
§ 500	§ 1625
§ 501	§ 1626
§ 502	§ 1627
§ 503	§ 1628
§ 504	§ 1628 (2)
§ 505	§ 1628 (3)
§ 506	§ 1629
§ 507	§ 1630 (1)

§ 508	§ 1631 (2)
§ 509	§ 1630 (2)
§ 510	§ 1632
§ 511	§ 1551
§ 512	§ 1551 (2)
§ 513	§ 1563
§ 514	§ 1551 (2)
§ 515	§ 1552
§ 516	§ 1561
§ 517	
§§ 518-519	§§ 548-549
§ 520	§ 1562
§ 521	§ 1564
§ 522	§ 1565
§ 523	§ 1566
§§ 524-525	§ 1567
§ 526	§ 1569 (1)
§ 527	§ 1570
§ 528	
§ 529	§ 1573
§ 530	§ 1551 (2)
§ 531	§ 1576
§ 532	
§§ 533-534	
§ 535	§ 1581
§ 536	§ 1575
§ 537	§ 1577
§ 538	§ 1577
§ 539	§ 1574
§ 540	§ 1578 (1)
§ 541	
§ 542	§ 1580
§ 543	§ 1579 (2)

§ 544	§ 1602
§ 545	§ 1603
§ 546	§ 1633
§ 547	
§ 548	§ 1633
§ 549	
§ 550	
§§ 551-553	§ 1635
§ 554	§ 1636, § 1637
§ 555	§ 1637
§ 556	
§§ 557-559	§ 1638
§ 560	§ 1639
§ 561	§ 1641
§§ 562-564	
§§ 565-567	
§§ 568-572	
§ 573	§ 1634
§ 574	§ 1642, § 1643 (1)
§ 575	
§ 576	§ 1643 (2)
§ 577	§ 1645
§ 578	§ 1646
§ 579	
§ 580	
§ 581	§ 1648
§ 582	§ 1647
§ 583	§ 1649 (1)
§ 584	§ 1644
§ 585	§ 1650
§ 586	§ 1651 (1)
§ 587	§ 1652
§ 588	

§ 589	
§ 590	§ 1646 (3)
§ 591	
§ 592	§ 1651 (2)
§ 593	§ 1653
§ 594	§ 1655
§ 595	§ 1654
§ 596	§ 1655
§ 597	§§ 1660-1661
§ 598	§ 1656
§ 599	§ 1660
§ 600	§ 1661
§ 601	
§ 602	§ 1663
§ 603	
§ 604	
§ 605	§ 1664
§ 606	§ 1658
§ 607	§ 1659
§ 608	§ 1665
§ 609	§ 1667, § 1666
§ 610	§ 1666(3)
§ 611	§ 1666(1)
§ 612	§ 1669
§ 613	§ 1670
§ 614	
§ 615	§ 1674 (1)
§ 616	§ 1676 (2)
§ 617	§ 1674 (2)
§ 618	
§ 619	§ 1671
§ 620	§ 1672
§ 621	§ 1673 (1)

§ 622	
§ 623	
§ 624	§ 1485
§ 625	§ 1684 (1)
§ 626	§ 1685
§ 627	§ 1684 (2)
§ 628	§ 1692
§ 629	§ 1690 (1)
§ 630	
§ 631	§ 1691 (1) písm. a)
§ 632	
§ 633	§ 1690 (2)
§ 634	§ 1690 (1)
§ 635	§ 1677 (1), § 1690 (2)
§ 636	
§ 637	§ 1682 (1)
§ 638	§ 1682 (2)
§ 639	§ 1683
§ 640	§ 1677 (1)
§ 641	§ 1678
§ 642	§ 1703
§ 643	§ 1680 (1)
§ 644	§ 1680 (2)
§§ 645-647	§ 1677 (2)
§ 648	§ 1677 (1)
§ 649	
§ 650	
§ 651	§ 1694 (1)
§ 652	§ 1697 (2)
§ 653	§ 1700
§ 654	§ 1699 (1)
§ 655	§ 1698

§ 656	
§§ 657-659	
§ 660	§ 1701 (1)
§ 661	§ 1701 (2)
§ 662	§ 1702
§ 663	§ 1703
§ 664	§ 1704
§ 665	§ 1704
§ 666	§ 1706
§ 667	§ 1707
§ 668	§ 1705
§ 669	§ 1708
§ 670	§ 1709
§ 671	§ 1710
§ 672	§ 1711
§ 673	§ 1712

§ 674	§ 1713
§ 675	
§§ 676-677	
§ 678	§ 1714 (1), §1714 (2)
§ 679	§ 1714 (3)
§ 680	§ 1716 (1)
§ 681	§ 1716 (2)
§ 682	§ 1717
§ 683	§ 1718
§ 684	§ 1715
§ 685	
§ 686	§ 1720
§ 687	§ 1719
§ 688	§ 1714 (2)
§ 689	